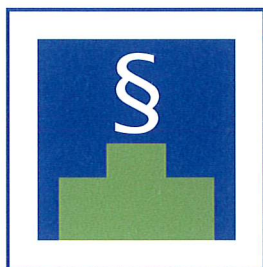

URHEILU JA OIKEUS

URHEILUOIKEUDEN
YHDISTYS

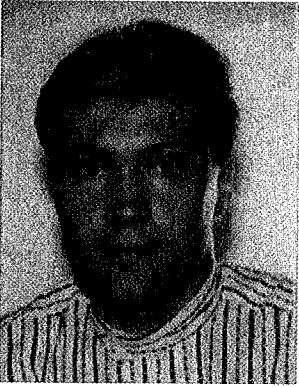
URHEILUOIKEUDEN YHDISTYKSEN JÄSENLEHTI 2000

SISÄLLYSLUETTELO

PÄÄKIRJOITUS	
OTL MIKA PALMGREN	3
SOPUPELAAMINEN URHEILUSSA AIHEUTTAA LOPPUTULOSTEN KÄYTTÖ- KELVOTTOMUUDEN VEDONLYÖNNISSÄ	
OTK NINA MARIA TURPELA	5
VOIKO URHEILUSEURA OMISTAA PELAAJAN?	
OTT PEKKA TIMONEN	11
VIISI VUOTTA BOSMANISTA - KANSALLISET SIIRTOKORVAUKSET YHÄ KÄYTÖSSÄ	
OTK PEKKA ILMIVALTA	20
THE NEW CONTRACT BETWEEN THE CLUBS AND THE PLAYERS	
PETER LEAVER	33
URHEILUOIKEUS LIIKUNTATIEDETTÄ VAI OMA OIKEUDEN ALANSA?	
HALLINTONEUVOS LAURI TARASTI	38
ARVOKILPAILUJEN MYÖNTÄMISOIKEUTTA KOSKEVA PÄÄTÖKSENTEKO URHEILUN LAJILIITOSSA	
OTT HEIKKI HALILA	43
URHEILUA KOSKEVIA OIKEUSTAPAUKSIA	
VT OLLI RAUSTE	60
TOIMINTAKERTOMUS 1999	64

Päätoimittaja Mika Palmgren

Puh. 02 - 469 0444
GSM 0400 - 526 840
Fax. 02 - 2350 107
Email palmgren-wallenlind@co.inet.fi

OTL MIKA PALMGREN

URHEILUOIKEUDEN LEHDEN PÄÄKIRJOITUS 2000

Urheilu oikeuden yhdistyksen jäsenlehti Urheilu ja Oikeus on vakiinnuttanut asemansa urheilu oikeuteen perehtyvänä asiantuntijalehtenä. Vuoden 2000 jäsenlehti on levikiltään aiempaa laajempi. Kiitos tästä kuuluu opetusministeriölle sekä Suomen Liikunta ja Urheilu ry:lle sekä Urheilu oikeuden yhdistys ry:lle, jotka ovat taloudellisesti mahdollistaneet lehden toimittamisen.

Kädessäsi oleva Urheilu ja Oikeus on sisällöltään kiinnostava.

Nina Maria Turpelan artikkeli "Sopupelaaminen urheilussa aiheuttaa lopputulosten käyttökelttomuuden vedonlyönnissä" on erittäin ajankohtainen ja se valottaa mielenkiintoisella tavalla sopupelaamisen seuraamuksia oikeustoimilain näkökulmasta sekä Veikkauksen että "hyvässä uskossa" pelanneiden suhteen.

Pekka Timonen tarkastelee artikkelissaan kysymystä, "voiko urheiluseura omistaa pelaajan?" Käytännössä esimerkiksi jalkapalloilussa pelaajasiirron yhteydessä maksetut siirtokorvaukset voivat olla yli 100 miljoonaa markkaa. Tätä taustaa vasten Timosen vakuusoikeudellinen näkökulma on varsin kiinnostava ja kysymys saattaa tiettyjen osakeyhtiömuotoisten seurojen taloudellisten vaikeuksien myötä konkretisoitua käytännössä hyvin pian.

Pekka Ilmivalta tutkii kansallisten siirtokorvausten juridista perustaa. Erityisesti lajiliitto- ja liigatasolla olisi varsin hyödyllistä perehtyä artikkelissa esiintuotuihin epäkohtiin ja pyrkiä ratkaisemaan asioita siten, että järjestelmä kestäisi myös oikeudellisen kritiikin esimerkiksi tuomioistuinten tai kilpailuneuvoston käsiteltävänä olevissa yksittäistapauksissa.

Peter Leaverin artikkeli jatkaa asiallisesti Timosen ja Ilmivallan viitottamassa asiakokonaisuudessa ja Leaver tuo oman näkökulmansa pelaajan ja seuran väliseen sopimussuhteeseen. Leaverillä on monien vuosien kokemus kirjoittamisesta asioista Brittein saarilta.

Lauri Tarastin artikkeli "Urheilu-oikeus liikuntatiedettä vai oma oikeuden alansa?" on kysymyksiä herättävä ja erinomainen pohja laajemmalle ja myös arvopohjaiselle debatille. Artikkelin antama mieltymisen aihe on niin urheilu-oikeutta kuin liikuntatiedettäkin harrastaville ja Tarastin tarkoituksena lieneekin ollut mahdollisimman monitahoisen keskusteluforumin luominen.

Heikki Halila pohtii "arvokilpailujen myöntämisoikeutta koskevaa päätöksentekoa urheilun lajiliitossa." Artikkelin on kirjoitettu yhdistysoikeuden lähtökohdista. Halila käsittelee artikkelissaan erittäin vaikeaa asiakysymystä ja hakee perusteluja tieteisopista tavalla, jotka saattavat tulevaisuudessa löytää samankaltaisuutta yliopistollista tutkimuksista tai ylimpien tuomioistuinten ratkaisujen perusteluista.

Olli Rauste on loppuun koonnut uusimpia urheilua koskevia oikeustapauksia. Tapauksien määrä jo sinällään osoittaa sen, että myös ylimmät oikeusasteet ovat pitäneet urheilu-oikeuteen kuuluvien asioiden käsittelemistä oikeudellisesti tärkeinä.

Edellä kerrotusta syystä voin Urheilu ja Oikeus -lehden päätoimittajana olla tänäkin vuonna lehden sisällöstä erityisen ylpeä. Toivon, että lukijana viihdyt lehden parissa ja uskallan väittää, että lehdestä on hyötyä jokaiselle urheilun parissa toimivalle.

Mika Palmgren
Päätoimittaja

NINA MARIA TURPELA

SOPUPELAAMINEN URHEILUSSA AIHEUTTAA LOPPUTULOSTEN KÄYTTÖKELVOTTOMUUDEN VEDONLYÖNNISSÄ

Elokuussa 1998 pelattujen pesäpallon sopupelien seurausten selvittäminen jatkuu edelleen. Huomiota ovat saaneet urheilun eettisten kysymysten lisäksi yhdistys-, rikos- ja osittain vahingonkorvausoikeudelliset ongelmat. Erityisesti esillä ovat olleet sopupelaajien ja sopupeleistä tietoisien vastuukysymykset vedonlyönnin järjestäjää, Oy Veikkaus Ab:ta kohtaan. Vedonlyönnin järjestäjä ei kuitenkaan ollut ainoa, jonka sopimusoikeudellista asemaa sopupelaamisella heikennettiin. Sopupelaaminen vaikutti kaikkiin kyseisiä kohteita veikkaneiden sopimussuhteisiin.

Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa toukokuussa 2000 valmistuneessa tutkielmassani olen selvittänyt vedonlyöntisopimuksen sisältöä sopimusehtojen, vedonlyöntiin sovellettavien normien, sopimuksen tarkoituksen ja osapuolten edellytyksien avulla. Vedonlyöntisopimuksen sisällöllisen tarkastelun avulla olen pyrkinyt vastaamaan kysymyksiin min-kälaisia häiriöitä ja mahdollisia oikeusvaikutuksia sopupelaaminen aiheutti vedonlyöntikierroksen sopimukseen ja miten näitä ongelmia voidaan ratkaista sopimuksen, oikeusnormien, oikeuskäytännön ja yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden avulla.

Kokonaisvaltaisen kuvan antaminen sopupelaamisen siviilioikeudellisista vaikutuksista on vaikeaa ongelmien monitahoisuuden sekä useiden eri henkilötahojen vuoksi. Tehtävää ei suinkaan helpota se, että erilaisten laillistettujen rahapelien tarkastelu on jäänyt oikeuskirjallisuudessamme vähäiseksi. Toisaalta Mika Hemmon Urheilu-oikeuden yhdistyksen kokouksessa 23.11.1998 pitämä alustus vedonlyönnin sopupeleistä ja sopimusoikeudesta osoittautui hyväksi lähtökohdaksi sopupelaamisen siviilioikeudellisten vaikutusten selvittämiseksi.

Mistä vedonlyönnissä oikeastaan sovitaan?

Veikkausasetuksessa vedonlyönti määritellään seuraavasti: "vedonlyöntitoiminta on toimintaa, jossa yleisöllä on mahdollisuus maksua vastaan osallistua urheilu- ja muiden kilpailujen tuloksiin liittyvien arvausten perusteella maksuista kertyvien voittojen jakoon pelaajan asettaman rahapanoksen ja lopputuloksen todennäköisyyttä osoittavan kertoimen tulon mukaisesti. Vedonlyönnin kohteeksi saadaan valita vain sellaisia tapahtumia, joiden lopputulos

vahvistetaan lain, asetuksen tai kilpailutoimintaa varten hyväksytyjen sääntöjen nojalla.”

Vedonlyöntiä ja sen kohdetta urheilua yhdistää viihteellisyys, joka perustuu lopputulosten ennalta-arvaamattomuuteen. Vedonlyönti tuo urheilun seuraamiseen lisäjännitystä, mutta perimmäinen motiivi vedonlyöntiin osallistumiselle lienee siihen liittyvä rahanansaitsemismahdollisuus, joka perustuu oikeinarvaamiseen. Huolimatta siitä, että urheiluvedonlyöntiä mainostetaan tieto- ja taitopelinä, yleisesti ymmärretään tällaisella tiedolla tarkoitettavan ns. urheilutietämystä, esimerkiksi sitä kuinka hyvin vedonlyöjä kykenee arvioimaan joukkueen motivaatiotekijöitä, kotikenttätietoa ja muita tämänkaltaisia urheiluun liittyviä tekijöitä. Urheilutapahtumaa koskeva tieto ei siten ole tietoa lopputuloksesta vaan arvioita lopputuloksiin vaikuttavista seikoista. Voiton epävarmuus kuuluu jokaiseen veikkaamista tarkoittavan sopimuksen sisältöön. Saksan korkein oikeus on katsonut, että veikkaamisessa pelisopimuksen ydinsisältö on sattumanvaraisilla lopputuloksilla spekulointi (RGSt, 62, 415)

Vedonlyöntiin osallistumalla vedonlyöjä pyrkii itse asiassa osallistumaan maksuista kertyvien voittojen jakoon. Vedonlyönnin toimivuus edellyttääkin vedonlyöjien luottamusta voitonjaon puolueettomuuteen ja pelinjärjestäjän kykyyn tarjota samanlaiset mahdollisuudet kaikille voiton tavoittelussa. Vedonlyönnin (ja yleisemmin rahapelien) voidaan sanoa mahdollistavan sattumanvaraiset palkinnot, joita yhteiskunnassa ei yleensä hyväksytä. Vähimmäisedellytyksenä sattumanvaraisten palkintojen mahdollisuudelle voidaan pitää niiden saannin perustumista oikeudenmukaiseen ja tasapuoliseen menetelmään.

Vedonlyönti pitää sisällään tietynlaisen rehellisyyden vaatimuksen, jota voidaan ajatella moraalisena velvoitteena tai edellytyksenä vedonlyönnille, sen henkeen liittyvänä hyvänä tapana. Vedonlyönnin perusajatus on arvausten perusteella kilvoittelu. Osapuolten edellytyksenä voidaan pitää sitä, että ottelu pelataan urheilullisesti voittoa tavoitellen, ja toisaalta sitä, että kaikilla osapuolilla on mahdollisuus voittoon.

Osapuolten suoritusvelvollisuuksista vedonlyönnissä

Vedonlyöntisopimuksessa vedonlyöjän suoritusvelvollisuus on helpommin tunnistettavissa kuin pelinjärjestäjän. Vedonlyöjän suoritus on tämän omavalintainen peliin sijoittama markkamäärä eli panos, jonka maksaminen oikeuttaa osallistumaan voiton tavoitteluun. Koska peliin tulee osallistua arvausten perusteella, vedonlyöjän voidaan katsoa antavan vedonlyöntihetkellä konkludenttisen vakuutuksen rehellisyydestään.

Veikkauksen suoritusvelvollisuus ei ole yhtä yksiselitteinen. Sekä kirjallisuudessa että oikeuskäytännössä veikkaukuponkien vastaanottoa on pidetty toimeksiantosopimuksena. Veikkaus ei kuitenkaan ole pelkästään vedonlyönnin välittäjä, vaan pelinjärjestäjä, joten

sen velvollisuuksia ei voida tarkastella puhtaasti toimeksiantosopimuksena. Vedonlyönnin järjestämistä voidaankin pitää palveluksena, jonka suorittajana Veikkaus kerää vedonlyöjien panokset ja jakaa voitot pelattujen pelien osoittamien lopputulosten mukaisesti. Lisäksi palveluksen luonteeseen kuuluu pelikohteiden valinta ja vedonlyönnin tekninen järjestäminen.

Veikkauksen suoritusvelvollisuuden sisältö voidaan nähdä perustellusti toisinkin kuin palveluksen tarjontana. Todellinen sopimuksen kohde on Veikkauksen vedonlyöjälle tarjoama rahanansaintamahdollisuus, jonka toteutumisen määrittäjänä käytetään pelikohteina olevien pelien lopputuloksia. Veikkauksen rooli kiinteäkertoimisessa vedonlyönnissä ei ole pelkkä "markkinapaikan tarjoaja" vaan se on selkeästi toimintaan osallistuva osapuoli. Veikkauksen maksuvelvollisuus voittanutta vedonlyöjää kohtaan ei ole riippuvainen pelkästään vedonlyöjän panoksesta ja muiden vedonlyöjien sijoittamista summista, vaan suoritusvelvollisuuden määrä muodostuu myös sen oman kertoimenlaskennan tuloksena. Veikkaus käy kauppaa todennäköisyysarvioinneilla.

Vedonlyöjän panoksenmaksuhetkellä saama vastasuoritus voidaan nähdä odotusarvoksi: hän voi joko hävitä panoksensa tai voittaa sitä suuremman summan. Jokaisen kertoimella hinnoitellun lopputuloksen tulee siis olla vähintään mahdollinen. Veikkauksen voitonmaksuvelvollisuus voidaan nähdä konkreettisena suoritusvelvollisuutena, jota edeltää abstrakti suoritusvelvollisuus, voittomahdollisuuden tarjoaminen. Odotusarvo onkin välttämätön, muttei riittävä ehto oikeudelle voittoon. Odotusarvo toteutuu ilman voitonmaksua, mutta voitonmaksu ei toteudu ilman odotusarvoa.

Miten sopupelaaminen vaikutti kierroksen sopimukseen?

Huolimatta siitä, että vedonlyöntisopimus on tarkoitettu vain Veikkauksen ja vedonlyöjän välille, sopupelikierroksella tämä kaksiasianosaisuhde ylittyy, sillä sopupelaajat poistivat toiminnaltaan muiden lopputulosten mahdollisuuden. Pelikohteen pelaajilla voidaan katsoa olevan arvopaperimarkkinallain sisäpiiritiedon hyväksikäyttämistä muistuttava tilanne. Oikeastaan mahdollisuus väärinkäyttöön on tätäkin laajempi, sillä urheilija voi vaikuttaa suoranaisesti kertoimien arvoon, eikä vain käyttää hyväkseen muilta puuttuvaa tietoa. Jos lopputulosten arvaamista ja voitonjakoa arvausten perusteella pidetään jonkinlaisena vedonlyönnin perusajatuksena, pelikohteena olevien pelien lopputulosten sopimista ja tämän tiedon hyväksikäyttämistä voidaan pitää pohjan viemisenä koko vedonlyönniltä. Tämän vuoksi sopupelien ilmetessä vedonlyöntikierroksen sopimukset olisi purettava ja panokset palautettava.

Vaikka vedonlyöjä hyväksyykin häviämisenriskin, on erotettava riski vedonlyöjän rivin toteutumattomuudesta siitä riskistä, joka koskee lopputulosten käyttökelvottomuutta vedonlyönnin voitonjaon perustana. Vedonlyönnille ominainen riski koskee lopputuloksen väärinarvaamista eikä vedonlyöntijärjestelmän väärinkäytöksiä.

Vedonlyönnissä keskeinen sopimussuorituksia määräävä tekijä liittyy tulevaisuuden epävarmoihin tapahtumiin. Vedonlyöntisopimus tulee tarkoituksettomaksi, ellei vedonlyöntin kohteena olevien pelien lopputuloksia voida syystä tai toisesta käyttää Veikkauksen suoritusvelvollisuuden perustana eli sen arvioinnissa, onko pelaaja veikannut oikein ja täten oikeutettu voittoon. Tämä on pelisäännöissä otettu huomioon: jos Pitkävedon kohteena oleva peli peruutetaan, keskeytetään tai pelataan sellaisena ajankohtana, ettei sitä voi kyseessä olevalla kierroksella käyttää kohteena, on kerroin kyseisessä kohteessa 1,00. Samoin menetellään, jos veto on otettu vastaan pelin alkamisen jälkeen. Siinä tapauksessa, että Pitkävedossa on pelattu vain tällaisia otteluita, palautetaan panos pelaajalle. Tulosvedon ja Voittajavedon kohdalla pelin tai kilpailun peruuttaminen, keskeyttäminen tai siirtäminen sellaiseksi ajankohdaksi, ettei sitä voi käyttää vedonlyöntin kohteena, aiheuttaa panoksen palauttuttamisen. Mielenkiintoista on, että veikkauasetuksen 7 §:ssä on pelisäännöissä mainittujen seikkojen lisäksi säädetty pelaajan oikeudesta saada panoksensa takaisin, jos kilpailun lopputulosta ei voida muusta syystä käyttää vedonlyönnissä. Sitä, mikä tällainen muu syy voisi olla, ei ole määritelty.

Lopputulosten manipulointi vedonlyönnissä hyötymiseksi voidaan nähdä syyksi, joka aiheuttaa lopputuloksen käyttökelvottomuuden voitonjaon määrittäjänä. Sopupelit vievät vedonlyönniltä tarkoituksen ja ovat osapuolten edellytysten vastaisia, lisäksi ne tekevät odotusarvon tarjoamisen muille lopputuloksille mahdottomaksi ja siten muuttavat vedonlyöjien suoritukset epäsuhteisiksi. Sopimusosapuolilla tulisi olla tieto riskinsä luonteesta ja seurauksista, sopijoiden edellytyspohjan tulisi siis olla kunnossa.

Sopupelit vedonlyöntisopimuksen pätemättömyyden ja virheellisyyden aiheuttavana tekijänä

Sekä sopupelaajien että sopupeleistä tietoisten toiminta oli tietoista Veikkauksen erehdyttämistä ja vilpillistä vedonlyöntiin osallistumista. Näiden välisiin suhteisiin normipohjaksi soveltuu oikeustoimilain pätemättömyysperusteista 30 ja 33 §. Entä sitten rehellisesti vedonlyöntiin osallistuneet vedonlyönnissä panoksensa menettäneet vedonlyöjät? Kieltämättä hekin ovat erehtyneet motiiveissaan ja oletuksessaan vedonlyöntin taspuolisuudesta ja urheilullisesta ratkaisusta. Oikeustoimilain pätemättömyysperusteet on kuitenkin säädetty niin, ettei niihin voida vedota sellaista osapuolta vastaan, joka ei tiennyt ja jonka ei pitänyt tietää pätemättömyysperusteesta. Jos Veikkaus ei tiennyt sopupeleistä ennakolta, vedonlyöjä ei voi vedota pätemättömyyteen Veikkauksen vilpittömän mielen vuoksi. Toisaalta tilanne on päinvastainen, jos Veikkaus tiesi sopupeleistä vedonlyöntin aikana. Tällöin Veikkauksen toimintaa voidaan pitää kunnian vastaisena ja arvottomana, koska Veikkaus otti vastaan vedonlyöjien panokset tietoisena siitä, että näillä ei ollut mahdollisuutta osallistua voittonjakoon. On muistettava, että yhtenä perusteena rahapelitoiminnan järjestämiselle yksinoikeudella pidetään väärinkäytösten estämistä. Toiminnan järjestäjän omiin

väärinkäyttöksi tulisi suhtautua ankarasti.

Jos vedonlyötisopimus osoittautuu pätemättömäksi, suoritukset on puolin ja toisin palautettava. Sopupelistä tietoisia vedonlyöjiä vastaan Veikkaus voi vedota pätemättömyyteen ja saada voiton takaisin, yleensä korkoineen. Sopupelien ilmetessä vasta vedonlyöntisopimuksen tekemisen jälkeen rehellisesti pelanneisiin nähden pätemättömyys ei enää tule kyseeseen. Tuleeko rehellisten vedonlyöjien tyytyä tilanteeseen ja siihen että heidän panoksensa on käytetty väärillä perusteilla tapahtuneeseen voitonjakoon? Vastaus lienee kielteinen. Pätemättömyyden sijasta vedonlyönnissä hävinneet voivat vedota suoritusvirheeseen. Vedonlyöntisopimus ei tarjonnut hävinneille vedonlyöjille odotusarvoja, kun pelin tulos oli ennalta sovittu. Virheen seurauksena on oikeus purkaa sopimus, koska virhe on olennainen. Siksi vedonlyöjän panos olisi sen vuoksi palautettava.

Virhevertailu voidaan kohdistaa myös palvelukselta vaadittavaan tulokseen. Vedonlyönnin järjestäjän tehtävänä on jakaa maksuista kertyneet voitot arvausten perusteella. Jos voittoja ei ole jaettu arvausten perusteella, tulos on väistämättä virheellinen. Vaikka tuloksen vääristyminen ei ollut Veikkauksen syytä, ammattitaitonsa perusteella siltä voidaan kuitenkin vaatia vedonlyöntitoiminnan tavanomaisten riskien tunnistamista ja sopimuksen täyttämisen kannalta tarpeellisiin varokeinoihin ryhtymistä. Keskeinen kysymys onkin, miksi Veikkaus ei ole rajoittanut pelikohteiden pelaajien osallistumista vedonlyöntiin?

Täysin huomiotta ei voida myöskään jättää vedonlyöjien olettamusta otteluiden urheilullisesta pelaamisesta. Meillä on oikeuskäytännössä eräissä tapauksissa katsottu, että edellytysten rautessa sopimus purkautuu. Tämäkin tukee sitä ajatusta, että sopupeleistä tietämättömät vedonlyöjät olisivat oikeutetut saamaan panoksensa takaisin.

Hävinneet vedonlyöjät eivät ole vaatineet panoksiaan takaisin. Tämä johtunee siitä yksinkertaisesta syystä, että pelikupongin osoittauduttua pelin päättymisen jälkeen arvottomaksi se hävitetään. Toisaalta mahdollisuus saada panos takaisin ei ollut tunnettu.

Voidaanko sopupelaamisen vaikutukset vedonlyöntiin estää?

Pelissäännöt ja osallistumisehdot keskittyvät peleihin osallistumisen menettelylliseen sääntelyyn. Niiden noudattamatta jättämisestä seuraa se, ettei pelisopimus tule voimaan. Liiallinen pitäytyminen pelaamisen menettelyllisissä seikoissa aiheuttaa sen, että sopimuksen oikeiden suoritusten sisältö jää epäselväksi. Sääntöjen molemminpuolisesta noudattamisesta huolimatta suoritusten sisältö saattaa muuttua olennaisesti ja sopimustasapaino häiriintyä. Näin kävi rehellisesti vedonlyöntiin osallistuneiden ja Veikkauksen välisissä sopimussuhteissa.

Ensisijaisesti syy vedonlyönnin epäonnistumisesta kuuluu väärinkäyttöksiin osallistuneille,

mutta varsinkin tulevaisuudessa on syytä kiinnittää huomiota myös vedonlyöntijärjestelmän mahdollistamiin väärinkäytöksiin. Pelisäännöissä ja osallistumisehdoissa olisi syytä ottaa huomioon, että pelinjärjestäjän palautusvelvollisuus saattaa syntyä myös pelikohteiden käyttökelpottomuuden vuoksi.

Vedonlyönnin onnistuminen riippuu pelikohteiden käyttökelpoisuuden lisäksi vedonlyöntiin osallistuvien toimijoiden rehellisyydestä. Siksi urheilijoiden osallistuminen vedonlyöntiin tulisi kieltää silloin, kun he itse pelaavat vedonlyönnin kohteissa. Vaikka suurin osa lajiliitoista kieltää urheilijoilta vedonlyöntiin osallistumisen omien pelien kohdalla, tämä ei riitä, sillä lajiliiton ja urheilijan välinen sopimus ei tee menettelyä kielletyksi itse vedonlyönnin parissa. On tietenkin selvää, ettei osallistumiskielto välttämättä estä väärinkäytöksiä, koska pelaaja voi valtuuttaa kenet tahansa lyömään vetoa puolestaan. Tämän mahdollisuuden vuoksi pitäisi kieltää osallistuminen vedonlyöntiin muuten kuin arvausten perusteella. Uskoakseni nimenomainen kielto on sinällään väärinkäytöksiä ehkäisevä tekijä. Oma käsitykseni sopupeli-tiedon hyväksikäytöstä on se, että useiden tapahtumiin osallistuneiden kohdalla kyseessä oli ennemminkin "tilaisuus tekee varkaan" tyyppinen tapahtuma kuin organisoitu rikollinen toiminta.

Sopupelaaminen on urheiluun liittyvä negatiivinen ilmiö, jota ei voida sopimustoiminnalla estää. Sopimustoiminnalla voidaan kuitenkin selkeyttää pelisäännöt sellaisten tilanteiden varalta, joissa vedonlyöjien yhdenmukainen kohtelu on vaarantunut.

PEKKA TIMONEN

VOIKO URHEILUSEURA OMISTAA PELAAJAN?

1. Mikä on pelaajaoikeus?

Kotimaisessa urheilu-oikeuden yleisesityksessä todetaan: "Oikeusjärjestys ei sellaisenaan tunne mitään 'pelaajaoikeuksia'."¹ Lakikirjasta ei tosiaan tällaista termiä löydy, mutta pelaajaoikeus on joukkueurheilijan ja hänen seuransa oikeudellisen ja taloudellisen suhteen yksi keskeinen elementti. Vaikka konstruktion perusta ja terminologia vaihtelevat Suomessakin eri lajeissa, pelaajaoikeuden asema joukkueurheilulajien sääntö- ja sopimusjärjestelmissä on merkittävä. Pelaajaoikeuteen kytkeytyykin useita eri intressitahoja: pelaaja, hänen seuransa tai muu työnantajansa (uusi seura, entinen seura, usein myös ns. kasvattajaseura) sekä sarjan järjestäjä (lajiliitto tai jokin erillisorganisaatio).

Pelaajan itsensä kannalta pelaajaoikeus voidaan luonnehtia oikeudeksi pelata tietyssä sarjassa tai sarjajärjestelmässä, eikä se yleensä edellytä häneltä muuta kuin asianmukaisen lisenssin voimassaoloa. Pelaajaoikeudet omistava tai niitä hallinnoiva seura on oikeutettu sekä päättämään pelaajan pelaamisesta että saamaan sarjan järjestäjän määrittelemän korvauksen pelaajan siirtymisestä toiseen seuraan saman sarjan tai sarjajärjestelmän puitteissa.² Vastaavasti pelaajaoikeudet hankkiva seura on velvollinen suorittamaan tietyn korvauksen, ennen kuin pelaaja on edustuskelpoinen eli oikeutettu pelaamaan seuran joukkueessa.

Kasvattajaseura voi olla oikeutettu esimerkiksi kertakorvaukseen pelaajan siirtyessä ensimmäisen kerran tietylle sarjatasolle tai prosentuaaliseen korvaukseen jokaisen seurasiirron yhteydessä. Sarjan järjestäjä puolestaan määrää seurasiirtoihin liittyvästä karanteenijärjestelmästä ja voi evätä pelaajan edustus-oikeuden sekä rangaista seuraa, joka on käyttänyt edustus-oikeudetonta pelaajaa.

2. Pelaajaoikeus -konstruktion ongelmia

Näin kuvattu pelaajaoikeus -konstruktio on kehittynyt joukkueurheilun lajiliittojen ja seurojen yhteistoimintaorganisaatioiden piirissä. Pelaajaoikeuden sisältö on siten luonnostaan muodostunut sellaiseksi, että se vastaa seurojen ja sarjanjärjestäjien intressejä. Samalla pelaa

jille on jäänyt eräänlainen kauppatavaran osa; seura "omistaa" pelaajan omistaessaan tai hallitessaan hänen pelaajaoikeuttaan. Eräissä lajeissa seurojen taustalle on perustettu erillisiä omistus- ja sijoitusyhtiöitä, joille on seuran ja yhtiön välisillä sopimuksilla siirretty pelaajiin liittyvät taloudelliset oikeudet ja odotusarvot.³

Urheilun ammattimaistumisen myötä pelaajat ja heidän yhteistyöelimensä ovat eri tavoin pyrkineet tilanteen muuttamiseen. Taustalla olevasta oikeusjärjestyksestä ja -järjestelmästä riippuen tuloksena on ollut erilaisia pelaajien vähimmäisoikeuksia takaavia järjestelyjä (NHL-seurojen velvollisuudet eräissä sopimuksen päättymis- tai tarkistamistilanteissa) sekä välitys- ja sovittelujärjestelmiä, joilla pelaajien asemaa on parannettu. Euroopassa keskeinen merkitys on ollut EY-tuomioistuimen Bosman -ratkaisulla (tuomio 15.12.1995, asia C-415/1993), jonka seurauksena sopimuskauden päättymisen jälkeiset siirtokorvaukset poistuivat EU-maiden välisistä seurasiiirroista. Suomessa kotimaiset siirtokorvaukset jäivät useissa lajeissa kuitenkin voimaan joko sellaisinaan tai hieman mukautettuina, eikä Bosman -ratkaisulla tietenkään ole edes merkitystä pesäpallon kaltaisessa puhtaasti kansallisessa lajissa.⁴ Pelaajaoikeus -konstruktiota voi lähestyä myös erilaisten järjestelmäargumenttien kautta kysymällä, miten Suomen oikeusjärjestys yleisesti ottaen suhtautuu pelaajaoikeuteen liittyviin kysymyksiin ja niiden vaikutuksiin. Otan tässä lyhyesti esille kaksi tällaista näkökulmaa, jotka liittyvät "pelaajan omistaminen" -otsikon kannalta keskeisiin työoikeuteen ja vakuusoikeuteen.⁵

3. Työoikeudellinen näkökulma⁶

Pelaajaoikeuksien varaan rakentuva lajiliiton tai sarjajärjestelmän ylläpitämä siirtokorvausjärjestelmä merkitsee käytännössä sitä, että pelaajalla ei ole oikeutta harjoittaa vapaasti ammattiaan eikä myöskään valita vapaasti työnantajaansa, sillä hänen pelaamisensa on sidottu siihen, että uusi seura maksaa vanhan seuran - siirtokorvausjärjestelmän puitteissa - vaatiman siirtokorvauksen.⁷

Lajiliittojen standardipuolustus on ollut, että pelaajasopimus ei ole työsopimus vaan eräänlainen sui generis -sopimus, jota ei voitaisi arvioida työsopimuslain ja muun työoikeudellisen säännöstyksen nojalla. Tämä käsitys on osoittautunut kestäättömäksi sekä oikeuskäytännön että oikeuskirjallisuuden valossa⁸, mutta päätelmät pelaajaoikeus -konstruktion ja siihen perustuvan siirtokorvausjärjestelmän osalta ovat tekemättä.

Kun pelaajasopimus on lähtökohtaisesti työsopimus, pelaajan oikeudellinen asema on työsopimuslain säännösten normittama. Työsopimuslain soveltamisessa on lisäksi otettava huomioon se, että pelaajan kannalta kysymyksessä on hänen oikeutensa harjoittaa ammattiaan ja saada siitä ansiotuloa. Pelaajan siirtymiselle uuteen seuraan ei siten voida asettaa

ainakaan työsopimuslain 16 a §:stä ilmeneviä rajoituksia ankarampia ehtoja. Kyseisen säännöksen mukaan kilpailukieltolauseke on sallittu vain "työsuhteeseen liittyvästä erittäin painavasta syystä" ja on vaikea nähdä, mitä tällaiset syyt joukkueurheilussa voisivat olla.⁹

Pelaajaoikeuksien varaan perustuva siirtokorvausjärjestelmä on siten mielestäni lainvastainen, sillä se sisältää työsopimuslaissa kielletyn rajoituksen uuden työsopimuksen vapaaseen solmimiseen. Pidän sitä myös perustuslain 18 §:n vastaisena, sillä se rajoittaa pelaajan oikeutta harjoittaa vapaasti ammattiaan. En pidä tältä kannalta merkityksellisenä sitä, että siirtokorvausjärjestelmä ei tarkkaan ottaen perustu seuran ja pelaajan väliseen sopimukseen vaan sarjan järjestäjän ja osallistuvien seurojen monitahoiseen sääntö-, määräys- ja sopimuskokonaisuuteen, sillä pelaajan ja seuran välinen työntekijä - työnantaja -suhde saa merkittävän osan normituksestaan näihin kohdistuvien erilaisten viittausten ja sitoumusten kautta.¹⁰

En myöskään pidä mahdollisena, että työsopimuslaissa asetettua kieltoa voitaisiin tehokkaasti kiertää siirtämällä työntekijän oikeudelliseen asemaan keskeisesti vaikuttavia seikkoja yksilöllisen pelaaja- eli työsopimuksen ulkopuolelle siten, että ne perustuvat työnantaja-seurojen keskinäisiin sopimuksiin tai niiden yhteistyöelinten päätöksiin.¹¹ Nämä ovat nimikoinnistaan riippumatta luonteeltaan kollusiivisia eli kolmannen vahingoksi tehtyjä sopimuksia, jotka eivät ole sallittuja.¹²

4. Vakuusoikeudellinen näkökulma

Pelaajaoikeuden omistaminen antaa seuralle sekä oikeuden määrätä pelaajan pelaamisesta että oikeuden siirtokorvaukseen pelaajan siirtyessä seurasta pois. Näistä jälkimmäisen voi eriyttää pelaajaoikeudesta siten, että puhutaan yleisesti pelaajaoikeudesta sekä pelaajaoikeuteen perustuvasta siirtokorvauksesta. Tällöin pelaajaoikeudella on sekä henkilöllinen että taloudellinen ja siirtokorvauksella yksinomaan taloudellinen sisältö.

4.1. Pelaajaoikeuksien panttaussitoumuksen pätevydestä ja tehokkuudesta

Panttaussitoumusta koskeva tarkastelu on erotettava kysymyksiksi panttaussopimuksen pätevydestä (merkityksestä osapuolten keskinäisenä sopimuksena) ja tehokkuudesta (panttauksen tuottamasta etuoikeudesta tai vastaavasta ns. velkojainkilpailussa). Panttauksen tosiasiallinen merkitys liittyy useimmiten panttauksen tehokkuuteen eli kysymykseen siitä, millä edellytyksillä panttaus perustaa pantinhaltijalle tehokkaan esinevakuusoikeuden ja samalla rajoittaa yleisen velkojatahon oikeutta käyttää pantista saatavia varoja vaateidensa täyttämiseen. Tällaiseen oikeuteen vetoaminen tuottaa pantinhaltijalle joko ehdottoman etuoikeuden tai vähintäänkin normaalia paremman etuoikeusaseman sellaisessa maksukyvyttömyystilanteisiin liittyvässä velkojainkilpailussa, jossa kaikkien velkojien vaateita ei

voida täyttää.

Panttioikeudellisessa doktriinissa ja vakuuskäytännössä on täysin vakiintuneesti lähdetty siitä, että edellä tarkoitettu panttauksen tehokkuus edellyttää sekä panttaussitoumuksen pätevyyttä että eräiden pantin kohteeseen kohdistuvien perusvaatimusten täyttymistä. Havansin¹³ mukaan nämä vaatimukset ovat:

- (1) yksilöityisyys
- (2) luovutus- ja ulosmittauskelpoisuus
- (3) varallisuusarvoisuus
- (4) julkivarmistuksen toteutettavuus.

Pelaajaoikeuksien osalta ensimmäinen ja kolmas ovat ongelmattomia, toinen ja neljäs sen sijaan vähintäänkin ongelmallisia.

(1) Yksilöinti tapahtuu nimeämällä joko panttaussopimuksessa tai sen liitteellä ne pelaajat, joiden pelaajaoikeuksia se koskee. Panttauksen kohde on tällä tavoin yksilöitävissä eli luotettavasti tunnistettavissa ja erotettavissa.¹⁴

(3) Pelaajaoikeuksien varallisuusarvo on ilmeinen, sillä niillä käydään kauppaa ja lajiliittojen (kansallisten ja kansainvälisten) säännöt tai muut määräykset sisältävät velvoittavia menettelyjä siirtokorvausten suuruuden määrittämiseen. Riski varallisuusarvon menettämiseen on tosin kohtalaisen suuri, sillä pelaajan loukkaantuminen, pitkäkestoinen pelikielto tai vaikkapa kyllästyminen lajiin voivat joko poistaa tai olennaisesti vähentää pelaajaoikeuden arvoa.¹⁵ Tämä ei kuitenkaan poista sitä, että pelaajaoikeudella on varallisuusarvo panttaushetkellä.

(2) Luovutus- ja ulosmittauskelpoisuutta koskeva edellytys on sen sijaan ongelmallinen. Pelaajaoikeus on siinä merkityksessä luovutuskelpoinen, että sarjan järjestäjän siirtokorvausjärjestelmä takaa pelaajaoikeudet omistavalle seuralle oikeuden sekä päättää pelaajan pelaamisesta ja mahdollisesta seurasiirrosta sopimuskaudella (tosin sopimuksen mukaisin varauksin) että oikeuden pelaajaoikeuksien siirtymiseen perustuvaan korvaukseen myös sopimuskauden jälkeisen siirron yhteydessä. Sen sijaan pelaajaoikeutta ei käsitykseni mukaan voida pitää ulosmittauskelpoisena oikeutena siksi, että siihen liittyvät taloudellisetkaan arvot eivät voi realisoitua ilman pelaajan omaa myötävaikutusta ja pelaajan henkilökohtaisista valinnoista riippumatta. Siksi pelaajaoikeus ei sellaisenaan voi siirtyä ulosottorealisaatiossa uudelle omistajalle ja perustaa tälle samankaltaisia oikeuksia, jotka ulosmittausvelallisella on ollut. Havansin¹⁶ mukaan:

“Poikkeuksellisesti on lainsäätäjä kuitenkin saattanut joidenkin omaisuusobjektien osalta katsoa, että omistuksen syntyperusteeseen tai saantotapaan tai kohteen oikeusteknisiin

ominaisuuksiin tai kohdetta koskeviin henkilösuhteisiin liittyy erityispiirteitä, joiden vuoksi on evättävä luovutus- tai panttausvalta.”

Samassa yhteydessä Havansi toteaa, että “panttikelpoisuus ei ole aivan poikkeuksettomasti seurausta luovutuskelpoisuudesta”. Pelaajaoikeuksien osalta kysymys on lailla sääntelemätön. Niitä koskeviin henkilösuhteisiin liittyy juuri Havansin tarkoittamia erityispiirteitä, joiden vuoksi pelaajaoikeus ei ole vapaasti luovutus- tai panttauskelpoinen. Kysymys on pelaajan ammatti- tai harrastustoiminnan kannalta keskeisestä, hänen vapauttaan rajoittavasta ja lajiliiton sääntöihin tai muihin määräyksiin perustuvasta järjestelmästä, jota on ongelmatilanteissa sovellettava pelaajan eduksi ja hänen henkilöönsä liittyvät seikat huomioon ottaen. Pelaajaoikeuteen liittyvät taloudelliset arvot eivät ole erotettavissa pelaajan henkilökohtaisista ratkaisuksista, eikä pelaaja voi rinnastua “kauppatavaraan”. Siksi pelaajaoikeus ei voi myöskään olla esineellistettävissä tavalla, joka tekisi siitä mahdollisen ulosmittauksen kohteen.

(4) Lajiliittojen sääntöihin tai muihin määräyksiin, enempää kuin vakuuskäytäntöönkään, ei sisälly sellaista erityistä julkivarmistusta, jolla pelaajaoikeuksia koskevan vakuusjärjestelyn olemassaolo voitaisiin tehdä myös muiden kuin osapuolten tietäväksi.

Julkivarmistuksen merkitys ja toteutus on ollut tuomioistuinten arvioitavana Riihimäen Pallonlyöjät ry:n konkurssipesän (pantinantajan yleisen velkojatahon edustajana) ja pantinsaajina olleiden yksityishenkilöiden välisessä riidassa. Seura oli tehnyt panttauksista ilmoitukset Pesäpalloliitolle, joka pitää pelaaja- ja pelaajasopimusrekisteriä. Kouvolan hovioikeuden tuomiossa 31.10.1996 nro 1652 (Dnro S 96/148) pantti on tästä huolimatta todettu tehottomaksi 17 puuttuvan julkivarmistuksen vuoksi. Tuomion perusteluissa todetaan (s. 2 - 3):

“Julkivarmistuksen tarkoituksena on antaa pantin saajalle etuoikeutettu asema pantinomistajan muiden velkojien kilpailevia saamisoikeuksia vastaan. Kysymyksessä oleva panttaussopimus on sisällöltään sellainen, että jokainen pelaajasiirto synnyttää erillisen saamisoikeuden, jonka panttaus edellyttää panttausilmoituksen tekemistä. Sopimuksen tekohetkellä ei ole siten ollut tahoa, jolle tehtävällä ilmoituksella julkivarmistus olisi voitu toteuttaa. Tällaisena tahona eivät voi olla pelaajat, jotka pelaajaoikeuksiin perustuvissa varallisuusosoikeudellisissa suhteissa ovat sivullisia.

Panttausilmoituksen vastaanottajana on kussakin pelaajan siirtotilanteessa pelaajan uusi seura, jolle [pantinantajan tai pantinsaajien] on tullut ilmoittaa panttauksesta. Ilmoitus on ollut tehtävissä esimerkiksi merkinnällä pelaajan siirtopapereihin. Panttauksen pätevyys yksittäisen pelaajan siirtotilanteessa maksettavien maksujen osalta on siten riippuvainen siitä, onko uudelle seuralle tehty panttausilmoitus, jonka perusteella uuden seuran maksuvastuusta vapautuakseen on ollut suoritettava siirtoon liittyvät maksut yhdistyksen sijasta

[pantinsaajille]. Julkivarmistus ei voi toteutua käräjäoikeuden katsomin tavoin panttauksesta tehtävällä ilmoituksella Pesäpalloliitolle, joka pitää pelaajasopimuksista yksityiseksi katsottavaa rekisteriä.”

Ratkaisun ennakkopäätösarvoa arvioitaessa on muistettava, että kyseessä on hovioikeuden eikä korkeimman oikeuden ratkaisu. Käsitykseni kuitenkin on, että ratkaisu on yleisen panttausoikeudellisen doktriinin ja vakuusoikeuden yleisten oppien mukainen ja että sitä voidaan sen vuoksi pitää pelaajaoikeuksien vakuusluovutusten arvioinnin lähtökohtana, ellei ristiriitaista hovioikeus- tai korkeimman oikeuden käytäntöä tule.¹⁸

Tätä hovioikeusratkaisua vastaavasti ja edellä esittämäni argumentaation perusteella päädyn siihen, että pelaajaoikeus ei yleisesti ottaen ole panttauskelpoinen, eikä koko pelaajaoikeuden panttaus voi olla tehokas pantinantajan velkojia kohtaan.

4.2. Siirtokorvausten panttauksen tehokkuudesta

Edellisen jakson johtopäätöksestä ei seuraa, että pelaajaoikeuteen liittyvät tai siihen perustuvat ja luonteeltaan selkeästi varallisuuspitoiset oikeudet tai suoritukset olisivat kaikki panttauskelvottomia. Pelaajaoikeuteen liittyvistä seuran oikeuksista selkeimmin varallisuuspitoinen on oikeus vaatia pelaajan uudelta seuralta seuranvaihdon yhteydessä siirtokorvaus, jonka suuruus voi olla joko lajiliiton sääntöihin ja määräyksiin perustuva taikka seurojen keskenään sopima. Tällaisen siirtokorvauksen panttauksia on vakuuskäytännössä toteutettu samalla tavoin kuin laskusaatavan panttauksia ns. factoring -rahoituksen yhteydessä. Tällöin on siis kysymys tulevaisuudessa syntyvien, panttaushetkellä määrältään ja eräpäivältään avoimien saamisten panttauksesta.¹⁹ Niiden osalta muut edellä todetut edellytykset kuin julkivarmistus ovat ongelmattomia, joten tarkastelen tässä vain julkivarmistuksen toteutusta ja merkitystä.

Laskusaatavan panttauksessa julkivarmistus on vakuuskäytännössä perustettu velkakirjalain 31 §:än analogiseen soveltamiseen.²⁰ Säännöksen mukaan tavallisen velkakirjan tai siihen rinnastuvan saamisoikeuden luovutus ei ole luovuttajan velkojia sitova, ellei luovuttaja tai luovutuksensaaja ole ilmoittanut siitä velalliselle. Vastaavasti laskusaatavan tai muunkaltaisen vastaisuudessa syntyvän saamisen panttauksen tehokkuus edellyttää, että joko pantinantaja tai pantinhaltija tekee maksuvelvolliselle panttausta koskevan ilmoituksen. Vakuuskäytännössä on vakiintuneesti edellytetty tällaisen ilmoituksen sisältävän sen, että maksuvelvollisuutta ei voida asianmukaisesti täyttää muulla tavoin kuin suorittamalla maksu pantinhaltijalle.

Jotta tällainen panttaus olisi tehokas konkurssipesää ja konkurssivelkojia vastaan, panttausilmoitus on tullut tehdä ennen konkurssin alkamista. Havansin mukaan:²¹

“Niissä monissa tilanteissa, joissa tertiuksen vaihdantasuoja edellyttää (velallisen kanssa ennen konkurssia solmitun sopimuksen lisäksi) lisääntymistä, on tämän - esim. hallinnan siirron tai kiinnitushakemuksen - tullut tapahtua ennen konkurssiin asettamisen hetkeä. ‘Minuutinkin myöhästys’ on silloin rahallisesti varsin kohtalokas (eri asia on myöhemmyyden / varhemmuuden toteennäyttö todistustaakkakäytöksineen.”

Edellä yksilöidyssä hovioikeusratkaisussa asiaan otettiin sama kanta:

“Konkurssipesä on väittänyt, että panttausilmoitus on jäänyt tekemättä ja julkivarmistus siten toteutumatta. Pantinantajan konkurssin tullessa muita velkojia sitovat vain ne panttaukset, joissa panttausilmoitus on tehty ennen konkurssin alkamista.”

Edellä sanottua tiivistäen päädyn siihen, että pelaajaoikeuteen perustuva siirtokorvaus voidaan pantata ns. laskusaatavana. Panttauksen tehokkuus edellyttää ilmoitusta maksajalle eli pelaajan uudelle seuralle. Tällöinkin panttauksen merkitys määrittyy siten, että panttaus on tehokas eli pantinantajan velkojia sitova vain, jos ilmoitus on tehty ennen pantinantajan konkurssin alkamista.

5. Lopuksi

Olen edellä päätenyt pitämään pelaajaoikeuksiin perustuvaa siirtokorvausjärjestelmää työ-sopimuslain kilpailukieltosäännöksen vastaisena. Seuralla ei näin ollen voisi olla pelaajaan nähden mitään normaaleista työnantajan oikeuksista poikkeavia oikeuksia, eikä etenkin oikeutta myötävaikuttaa pelaajan työntekoon sopimuskauden päättymisen jälkeen taikka vaatia taloudellista korvausta sen ehtona. Sanon tarkoituksella “voisi”, sillä pelaajaoikeuksiin perustuvan siirtokorvausjärjestelmän ylläpitäminen on osoittautunut useiden lajien lajiliitoille ja seuroille keskeisen tärkeäksi, eivätkä ne todennäköisesti suostu luopumaan siitä ilman selvästi asetettavaa pakkoa.

Otsikkokäytökseni kannalta tästä seuraa, että urheiluseura ei voi “omistaa” enempää pelaajaa kuin pelaajaoikeuttakaan. Niin kauan kuin siirtokorvausjärjestelmät pysyvät voimassa, seuralla on kuitenkin pelaajaan liittyvä taloudellinen oikeus, joka ei ole sidoksissa työsuhteen jatkumiseen. Tämän oikeuden kautta seuralla on mahdollisuus rajoittaa pelaajan työntekoa ja henkilökohtaisia valintoja tavalla, joka ei ole sopusoinnussa perustuslain takaaman ammatinharjoittamisen vapauden kanssa.

Pekka Timonen

OTT, kauppaoikeuden dosentti

Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitos

- 1 Olli Rauste: Urheilu-oikeus, Helsinki 1997, s. 668.
- 2 Kansainvälisiin siirtoihin liittyviä erityispiirteitä ei tässä käsitellä.
- 3 Näiden sopimusten ongelmana on, että lajiliittojen sääntöjärjestelmät edellyttävät käsityksen mukaan pelaajaoikeuden ja siihen liittyvän määräämisvallan kuuluvan sarjaan osallistuvalla organisaatiolla, olipa se yhdistys tai osakeyhtiö. Sijoitusyhtiölle voidaan siten siirtää vain pelaajaoikeuteen liittyviä varallisuusarvoja jäljempänä jaksossa 4.2. tarkastelluin tavoin.
- 4 Ks. Bosman -ratkaisusta ja sen vaikutuksista tarkemmin Mikko Huttusen ja Pekka Timosen kirjoituksia teoksessa E. Bergström - L. Wennonen (toim.): Henkilöiden vapaa liikkuvuus - EU ja Suomi, Helsinki 1998. Kiinnitän lukijan huomiota siihen, että Bosman -päätöksen asiasisältö on käytännössä identtinen jäljempänä kuvatulla tavalla tulkitun TSL 16 a §:n kanssa: työsuhteen päättymisen jälkeisen siirtokorvauksen periminen edellytyksenä edustus-kelpoisuudelle uudessa seurassa ei ole sallittua.
- 5 Siirtokorvausjärjestelmää voidaan lisäksi problematisoida ainakin kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta, ks. Rauste: Urheilu-oikeus, s. 361 ss. Silloin, kun kysymys on selkeästi harrastuspohjaisesta joukkueurheilusta (alemmat sarjat, junioritoiminta, ei-ammattimaistuneet lajit), siirtokorvausjärjestelmä on vaikeasti perusteltavissa myös suhteessa yhdistymisvapauteen, ks. Rauste, m.t.s. 381-382 sekä Heikki Halila - Lauri Tarasti: Yhdistys-oikeus, 2. painos, Helsinki 1996, s. 37-40 ja s. 159-165.
- 6 Tältä osin esitys rajoittuu tilanteisiin, joissa seuran ja urheilijan välinen sopimuskausi on päättynyt, enkä siis tarkastele voimassa olevan sopimuksen irtisanomis- tai purkamistilanteisiin liittyviä seurasiirtoja.
- 7 Siirtokorvausjärjestelmän vaikutuksia on eräissä lajeissa lievennetty esimerkiksi siten, että korvausta koskeva erimielisyys ratkaistaan sarjan järjestäjän ylläpitämässä sovittelu- tai välityselimessä. Jos sovintoa korvauksesta ei synny, pelaaja saa tällöin pelata. Tämä ei kuitenkaan poista ongelmaa, sillä uusi seura joutuu aina arvioimaan, minkä kokoisen maksuriskin se ottaa, jos asia viedään välityselimeen tai vastaavaan.
- 8 Ks. KKO 2000:50, jossa seura ei edes riitauttanut sitä, että ulkomaalainen jalkapalloilija oli työsuhteessa siihen ja että sopimuksen purkamista tuli arvioida työsuhteen lakkaamistilanteena. Tämä kanta oli jo aiemmin vakiintunut KKO:n käytännössä, ks. KKO 1993:40, 1993:42, 1995:145 ja 1997:38. Oikeuskirjallisuudessa urheilijan työsuhteen tunnusmerkistöä erittelee Rauste, ks. Urheilu-oikeus, s. 107 ss. Ks. myös Heikki Halila - Mika Hemmo: Sopimustyytit, Helsinki 1996, s. 295-296.
- 9 Ks. laajemmin Rauste: Urheilu-oikeus, s. 363-366.
- 10 Ks. laajemmin Rauste: Urheilu-oikeus, s. 362-363.
- 11 Ks. laajemmin Rauste: Urheilu-oikeus, s. 366-369.
- 12 Ks. Mika Hemmo: Sopimus ja delikti, Helsinki 1998, s. 253-254, etenkin av. 3 sekä siinä viitattu Erkki Havansi: Panttioikeus osakkeeseen II, Vammala 1981, s. 223 ja s. 230-231.
- 13 Ks. Erkki Havansi: Esinevakuusoikeudet (2. painos 1992), s. 30 - 38, s. 68 - 72 ja s. 83 - 95; tekstissä oleva perustuu s. 68 - 72 ja s. 83 sanottuun.

14 Ks. Havansi: Esinevakuusoikeudet, s. 69.

15 Myös oikeudellinen riski on olemassa, sillä siirtokorvausjärjestelmien toteaminen lainvastaiseksi voi poistaa niihin liittyvät taloudelliset arvot joko kokonaan tai osittain.

16 Esinevakuusoikeudet, s. 70.

17 Tuomion mukaan pätemättömäksi mutta edellä omaksutulla terminologialla tehottomaksi.

18 Ks. myös Rausteen: Urheiluoikeus, s. 670, selostamaa Oulun Kärppien konkurssiin liittyntä ongelmaa panttauksen pätevydestä. Kirjoittaja ei yksilöi asian tuomioistuinkäsittelyä, mutta se ratkaistiin samalla tavoin kuin selostamassani Kouvolan HO:n tuomiossa.

19 Ks. Jarno Tepora - Tapio Takki: Factoring, Helsinki 1994, s. 47-60, josta ilmenee, että ns. ei-ansaittua saatavaa voidaan käyttää vakuutena, mutta vakuusvelkojan etuoikeus yleiseen velkojataan nähden riippuu sekä siitä, milloin saatava on ansaittu että siitä, onko siirto-ilmoitus saamisvelalliselle tehty asianmukaisesti. Toisella kannalla on Rauste: Urheiluoikeus, s. 670, jonka mukaan "urheiluseuran lainan vakuutena voidaan käytännössä käyttää vain sellaisia siirtokorvaussaatavia, jotka ovat jo panttaushetkellä syntyneet".

20 Ks. Tepora - Takki: Factoring, s. 70 - 72.

21 Suomen konkurssioikeus (2. painos, Helsinki 1991) s. 139.

PEKKA ILMIVALTA

VIISI VUOTTA BOSMANISTA - KANSALLISET SIIRTO- KORVAUKSET YHÄ KÄYTÖSSÄ

1. Bosman-tuomio

Euroopan Yhteisön tuomioistuin antoi valtavaa kohua aiheuttaneen ratkaisunsa ns. Bosmanin tapauksessa joulukuussa 1995. Tuomioistuin totesi eri lajien urheiluliittojen luomien ja ylläpitämien siirtokorvausjärjestelmien olevan ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen eli ns. Rooman sopimuksen työvoiman vapaata liikkuvuutta koskevan 48 artiklan kanssa. Pelaajien siirtoa koskeneiden sääntöjen mukaan pelaajan entinen työnantajaseura nimittäin oli oikeutettu korvaukseen uudelta työnantajalta vielä senkin jälkeen, kun pelaajan ja vanhan työnantajan välinen työ sopimus oli jo päättynyt. EY:n tuomioistuin katsoi sopimuksettomassa tilassa olevia pelaajia koskevat siirtokorvaukset työvoiman vapaata liikkuvuutta rajoittavina laittomiksi.

Bosman-tapaus koski pelaajan siirtymistä EU-valtiosta toiseen. Tämän takia ja koska perustamissopimuksen 48 artikla koskee suoranaisesti ainoastaan työvoiman liikkumista EU:n jäsenvaltioiden välillä, tuomio ei välittömästi koskenut jäsenvaltion sisällä tapahtuvia siirtoja. Tästä huolimatta useat lajiliitot ympäri Eurooppaa alkoivat tuomion jälkeen suunnitella myös kansallisista siirtokorvauksista luopumista. Tätä vauhdittivat muutamat kansallisten tuomioistuinten ratkaisut samoin kuin EU-komission marraskuussa 1996 antama lausunto, jonka mukaan myös kansalliset siirtokorvaukset ovat komission mielestä EU:n kilpailulainsäädännön vastaisia.

Suomessa siirtokorvauksista luovuttiin kokonaan ainakin jalkapallossa ja koripallossa. Sen sijaan maan suurimmassa ammattilaislajissa eli jääkiekossa näin ei ole tehty, vaan perinteisestä järjestelmästä on haluttu pitää kiinni kynsin hampain. Perusteluina tälle on esitetty muun muassa urheilijoiden kasvatustyön korvaamista sekä seurojen tuloerojen tasoittamista.

Tässä artikkelissa keskitytään kansallisten siirtokorvausten problematiikkaan erityisesti jääkiekon näkökulmasta. Siirtokorvauksella tarkoitetaan tässä ensisijaisesti niitä korvauksia, joita pyydetään ja/tai maksetaan sopimuksettomassa tilassa olevan pelaajan siirron yhteydessä.

2. Nykytilanne ja sen epäkohdat

Jääkiekon kansallinen lajiliitto Suomen Jääkiekkoliitto ry (jäljempänä Jääkiekkoliitto) ja kansallista jääkiekon pääsarjaa pyörittävä Jääkiekon SM-liiga ry (jäljempänä SM-liiga) eivät siis Bosman-tuomiosta huolimatta ole luopuneet pitkään käytössä olleesta siirtokorvausjärjestelmästä. Aluksi siirtokorvausten määrät tosin puolitettiin (enim-mäiskorvaukseksi tuli 300.000 markkaa) sitä silmällä pitäen, että korvauksista luovuttaisiin kokonaan kahden vuoden siirtymäajan jälkeen. Siirtymäajan umpeuduttua siirtokorvauksista ei kuitenkaan luovuttu. Päinvastoin, virallisista 300.000 markan enimmäiskorvauksista huolimatta SM-liigassa pelaavat seurat ovat keskenään sopineet jopa yli 500.000 markan korvausten maksamisesta. Myös muista EU-maista palaavista suomalaisista pelaajista siirtokorvauksia on Bosman-tuomion vastaisesti vaatinut ja ilmeisesti saanutkin pelaajan suomalainen lähtöseura eli seura, josta pelaaja on aikoinaan lähtenyt ulkomaille.

Siirtokorvausjärjestelmän pysyttäminen on aiheuttanut luonnollisesti keskustelua sekä lajin sisällä että julkisuudessa. Jääkiekkoliitto ja SM-liiga ovat kyllä tiedostaneet järjestelmän kyseenalaisuuden. Ne ovat pyrkineet korostamaan, että korvauksissa on kyse nimenomaisesti seurojen keskinäisestä rahanjaosta, jolla ei ole vaikutusta pelaajiin ja heidän siirtymiseensä seurasta toiseen. SM-liiga on muuttanut kilpailusääntöjään niin, että uuden seuran kanssa sopimuksen tehnyt pelaaja voi pelata uudessa seurassa siitä riippumatta, ovatko uusi ja vanha päässeet sopimukseen siirtokorvauksen suuruudesta.

Miksi pelaajat yhä edelleen kuitenkin vastustavat siirtokorvauksia, vaikka niiden maksaminen on SM-liigan ja Jääkiekkoliiton mukaan puhtaasti seurojen välinen asia? Tosiasiasa asia ei ole näin yksiselitteinen, vaan siirtokorvauksiin liittyy pelaajien näkökulmasta yhä useita epäkohtia. Seuraavassa lyhyesti muutamia käytännön esimerkkejä:

a) Työnantajaseurat ovat jo useiden vuosien ajan antaneet ymmärtää, että useimmilla niistä on suuria taloudellisia vaikeuksia. Tätä taustaa vasten on selvä, että muutaman sadan tuhannen markan siirtokorvauksen maksuvelvollisuus vaikuttaa seuran pelaajalle maksaman palkan määrään ja useammissa tapauksissa myös seuran halukkuuteen edes tarjota pelaajalle palkkaa. Jos esimerkiksi kolmannen kentällisen vasenta puolustajaa varten on seuran budjetissa varattu kokonaisuudessaan 400.000 markkaa, on pelaajan palkan kannalta vaikutusta sillä, joudutaanko vanhalle työnantajalle maksamaan siirtokorvausta 0 markkaa vai ko 300.000 markkaa. Sopimus- ja palkkaneuvotteluissa pelaajia taivutellaankin pienempään palkkaan vetoamalla siirtokorvauksiin. Rärkeimmissä tapauksissa mahdollinen siirtokorvaus tai vuokra on jopa sisällytetty pelaajalle maksettavaan kokonaiskorvaukseen.

b) Seuran oikeus siirtokorvaukseen ei ole millään tavalla sidottu siihen, onko seura halukas maksamaan pelaajalle hänen kykyihinsä ja osaamiseensa nähden kohtuullista palkkaa. Järjestelmä mahdollistaa seurojen "rahastavan" myös sellaisista pelaajista, joille se ei ole valmis tarjoamaan minkäänlaista tai pelaajan tasoon kohtuullista työsopimusta omassa organisaatiossaan. Tämä on omiaan vaikeuttamaan pelaajien työpaikansaantia.

c) Koska siirtokorvauksen määrä tai peruste ei ole millään tavalla sidottu pelaajan kykyihin ja osaamiseen, seuralla on mahdollisuus pyrkiä alentamaan pelaajan palkkaa pelottelemalla suurilla siirtokorvausvaatimuksilla. Seura voi esimerkiksi vaatia 300.000 markan palkan pudottamista 100.000 markalla. Kun vaihtoehtona on siirtyminen toiseen seuraan 300.000 markan siirtokorvausvaateen kera, saattaa pelaaja todeta seuran vaihtamisen käytännössä mahdottomaksi ja taipua palkan alentamiseen. Vaihtoehtoisesti hän voi alkaa etsiä itselleen uutta työpaikkaa ulkomailta.

d) Oikeus siirtokorvaukseen ei ole millään tavalla sidottu siihen, mikä pelaajan aikaisempi palkka on ollut tai miten työnantaja on sopimuksen mukaisista velvoitteistaan aikaisemmin huolehtinut. Ainakin I divisioonassa on ollut tapauksia, joissa varsin pienenkin vuosittaisen palkanmaksuvelvoitteensa laiminlyönyt seura vaatii uutta työpaikkaa etsivästä pelaajasta jopa 150.000 markan siirtokorvausta.

e) Bosman-tuomion johdosta käytössä olevat siirtokorvaukset eivät koske muista EU-maista tulevia ulkomaalaisia pelaajia. Tämä on omiaan vääristämään kilpailua työmarkkinoilla. Koska seuroille on edullisempaa palkata uusi pelaaja toisesta EU-maasta, kotimaassa olevat pelaajat joutuvat ulkomaalaisia heikompaan asemaan kilpailtaessa työpaikoista. Jos jollekin pelipaikalle on tarjolla samantasoisiksi arvioidut ja samaa palkkaa pyytävät pelaajat kotimaasta ja ulkomailta, seura palkanee ulkomaalaisen pelaajan, josta sen ei palkan lisäksi tarvitse maksaa siirtokorvausta.

Esimerkkien pohjalta voidaan todeta, etteivät siirtokorvaukset ja niiden maksaminen ole pelkästään seurojen keskinäinen asia, vaan niillä on selvä vaikutus yksittäisten pelaajien palkkaan ja mahdollisuuteen vaihtaa työpaikkaa. Jääkiekkoilijoiden etujärjestö Suomen Jääkiekkoilijat ry on jo muutaman vuoden ajan tehnyt työtä siirtokorvauksiin liittyvien epäkohtien poistamiseksi. Seuraavassa perehdytään tarkemmin siirtokorvausten oikeudellisiin taustoihin ja pohditaan keinoja, joiden perusteella niihin on Suomen lainsäädännön mukaan mahdollista puuttua. Tarkastelun lähtökohtana pidetään sitä Suomessa 1990-luvulla vakiintunutta tulkintaa, että palkkaa tai muuta kuin todelliset kustannukset kattavaa vastiketta saavan joukkueurheilijan on katsottava olevan työsuhteessa urheiluseuraan.

3. Siirtokorvausjärjestelmän oikeudellinen arviointi ja mahdollisuudet epäkohtien poistamiseen

3.1. Siirtokorvausjärjestelmän sitovuus pelaajiin nähden

Siirtokorvauksista määrätään normaalisti lajiliiton säännöissä tai kilpailusäännöissä. Ammattiurheilijat eivät kuitenkaan pääsääntöisesti ole työnantajaseuransa jäseniä eivätkä täten jäsenyyden perusteella sidottuja työnantajansa tai sen yläpuolella olevan lajiliiton sääntöihin. Sen sijaan sitoutumisesta kilpailusääntöihin on tavallisesti otettu maininta urheilijan ja seuran väliseen työsopimukseen ja tätä kautta pyritty liittämään säännöt osaksi pelaajaa sitovaa työsopimusta.

Jääkiekon SM-liigassa pelaava pelaaja allekirjoittaa työnantajansa kanssa työsopimuksen, jonka perusosana käytetään vakimuotoista pelaajasopimuslomaketta (jäljempänä pelaajasopimus). Pelaajasopimuksen mukaan pelaaja sitoutuu noudattamaan Jääkiekkoliiton ja SM-liigan kaikkia sääntöjä. Samassa sopimuksessa määrätään myös, että pelaajan siirtyessä toiseen seuraan hänen siirtokorvauksensa määräytyy SM-liigan ja Jääkiekkoliiton kilpailusääntöjen mukaisesti.

Voidaanko siirtokorvausta koskevien määräysten sitten katsoa pelaajasopimuksen viittausten perusteella tulevan osaksi pelaajan työsopimusta? Rausteen myönteisestä kannasta huolimatta olen itse epäileväinen. Pelaajasopimuksen viittaukset kilpailusääntöihin eivät käsittääkseni täytä edellytyksiä, joiden perusteella siirtokorvausmääräykset tulisivat osaksi (työnantajapuolen) laatimaa vakimuotoista työsopimusta: viitattuja sääntöjä ei ole liitetty sopimukseen eikä pelaajilla ole käytännössä edes mahdollisuutta tutustua kaikkiin viitattuihin sääntöihin. Jääkiekkoliiton kilpailusäännöt tosin painetaan vuosittain kirjaseksi, sen sijaan SM-liigan kilpailusääntöjä ei kaudella 1999-2000 tietojeni mukaan ollut saatavilla niin, että pelaaja olisi voinut niihin tutustua.

Edellä sanotun perusteella on vähintäänkin epäselvää, voidaanko pelaajan katsoa millään tavalla sitoutuneen SM-liigan ja/tai Jääkiekkoliiton siirtokorvausmääräyksiin. Jos siirtokorvausmääräykset eivät sido pelaajaa, hänen pitäisi työsopimuksen viittauksista huolimatta voida edellisen työsopimuksen päättymisen jälkeen tehdä uusi työsopimus minkä tahansa toisen seuran kanssa ilman, että vanha työnantaja voi siirtokorvauksiin vedoten puuttua asiaan tai rajoittaa pelaamista. Käytännössä tilanne on monimutkaisempi.

3.2. Siirtokorvaukset ja kilpailukieltosopimus

Entä jos siirtokorvaussääntöjen kuitenkin katsottaisiin pelaajasopimuksen viittausten perusteella tulleen osaksi pelaajan ja seuran välistä sopimusta? Tällöin siirtokorvaussääntöjä voidaan perustellusti pitää työsopimukseen sisältyvänä työsopimuslain (TSL) 16 a §:ssä tarkoitettuna kilpailukieltosopimuksena, jolla pyritään rajoittamaan työntekijän oikeutta tehdä työsuhteen lakattua uusi työsopimus jonkun kanssa.

TSL:ssa kilpailukieltosopimuksen pätevyydelle on asetettu rajoituksia. Kilpailukieltosopimus voi olla pätevä ainoastaan ”työsuhteeseen liittyvästä erityisen pätevästä syystä”. Tällaisen syyn olemassaoloa arvioitaessa on otettava muun ohella huomioon työnantajan toiminnan laatu, työnantajan liike- tai ammattisalaisuuden ylläpitämisestä tai työntekijälle järjestämästä erityiskoulutuksesta johtuva suojan tarve sekä työntekijän asema ja tehtävät. Jääkiekkoilijan työn toimenkuva huomioon ottaen voitaneen sen syvemmittä pohdiskeluita todeta, ettei laissa edellytettyjä erityisen painavia syitä kilpailukieltolausekkeen sallimiselle liene olemassa. Tästä seuraa, että siirtokorvaussäännöt sisältävä työsopimuksen kilpailukieltosopimus on joka tapauksessa TSL 16 a §:n vastaisena mitätön.

Siinäkin tapauksessa, että TSL:ssa edellytettyjen erityisten painavien syiden katsottaisiin olevan olemassa, kilpailukieltosopimuksen mukainen ”karanteeniaika” voisi olla normaalisti ainoastaan kuusi kuukautta ja poikkeustapauksessa enintään yhden vuoden. Tämän ajan jälkeen pelaaja olisi viimeistään vapaa solmimaan uuden työsopimuksen. Jääkiekon siirtosääntöjen mukaan pelaaja on siirtokorvauksista vapaa kuitenkin vasta kahden pelaamattoman kauden jälkeen.

3.3. Siirtokorvaussäännösten sitomattomuuden ja kilpailukieltolausekkeen mitättömyyden vaikutus

Joka kesä muutamille pelaajille tulee siirtokorvausten kanssa ongelmia, jotka vaikeuttavat tai estävät pelaajan siirtymistä uuteen seuraan. Ensisijaisesti tapaukset pyritään luonnollisesti ratkaisemaan neuvotteluteitse. Jos asiaa ei tällä tavalla saada ratkaistuksi, pelaajan ainoa keino on kääntyä tuomioistuimen puoleen ja vaatia entistä työantajaa vastaan nostetussa kanteessa tuomioistuimelta vahvistusta sille, että pelaaja on siirtokorvauksista vapaa oikeutettu solmimaan uuden työsopimuksen. Bosman-tuomion jälkeen muutamat urheilijat ovat tällaisia kanteita nostaneetkin.

Vaatimukset ovat perustuneet pääasiassa edellä mainittuihin työoikeudellisiin näkökohtiin. Ainoastaan yhdessä tapauksista asian käsittely on jatkunut tuomion antamiseen saakka. Toisessa tapauksessa käräjäoikeus ehti antaa turvaamistoimenpidemääräyksen, jossa pelaaja oikeutettiin pelaamaan uudessa seurassa oikeuskäsittelyn aikana. Ennen pääkäsittelyjen alkamista tässä ja muissakin tapauksissa päästiin kantajana ollutta pelaajaa tyydyttävään

sovintoratkaisuun – pelaajasta vaaditulla siirtokorvauksella tai vuokralla ei ollut pelaamista estävää vaikutusta.

Yhteistä edellä mainituille oikeuskäsittelyn aikana sovituille tapauksille oli uuden työntäjäseuran pelaajalle antama tuki asian selvittämiseksi. Viime kädessä uuden seuran suhtautumisesta nimittäin riippuu, tapahtuuko pelaajan siirtyminen loppujen lopuksi ilman siirtokorvausta vai ei. Jos uusi työnantaja tuomioistuimen päätöksestä huolimatta pitäytyy siirtokorvaussäännöksissä ja maksaa vaaditut korvaukset, ei jutun ratkaisulla ole pelaajan kannalta merkitystä. Päinvastoin, jutun ajamisella saattaa olla pelaajan kannalta jopa negatiivinen merkitys, voihan se saattaa pelaajan ikävään valoon työntäjäseuran silmissä.

Yleisemminkin on todettava, että pelaajan entistä työntäjäseuransa vastaan nostaman kanteen menestyminen ei automaattisesti tarkoittaisi siirtokorvausjärjestelmän romuttumista. Kuten työntäjäseurat, Jääkiekkoliitto ja SM-liiga ovat korostaneet, siirtokorvausten maksaminen perustuu ennen muuta Jääkiekkoliiton ja SM-liigan sääntöihin, joihin työntäjäseurat ovat jäsenyytensä kautta sitoutuneet. Mikäli ne jatkossakin haluaisivat säilyttää siirtokorvausjärjestelmän, merkitystä ei olisi sillä, sitoisivatko siirtosäännöt pelaajia tai olisivatko ne kilpailukieltosopimuksina mitättömiä. Sen sijaan työntäjäseurien rivien rakoillessa kilpailukieltosopimuksen mitättömyys estäisi siirtokorvausten perimisen oikeusteitse.

Edellä mainittujen tapauksien käsittely käräjäoikeudessa on joka tapauksessa osoittanut, että siirtokorvausjärjestelmän toteutamisella pelaajia sitomattomaksi tai kilpailukieltosopimuksena mitättömäksi saattaisi tosiasiasa olla laajempaakin vaikutusta. Jos kansalliset siirtokorvaukset todettaisiin tuomioistuimen päätöksellä laittomiksi, kohdistuisi maan ykköslajin kattojärjestöihin julkinen paine sääntöjensä siivoamiseen. Ehkä juuri tätä varten Jääkiekkoliitto ja SM-liiga ovat ottaneet aktiivisen sovittelijan roolin siirtokorvausta koskevissa riidoissa – ne eivät halua siirtokorvausjärjestelmää kyseenalaistavia ennakkopäätöksiä.

3.4. Siirtokorvausjärjestelmän kilpailuoikeudellinen arviointi

Suomessa tervettä ja toimivaa taloudellista kilpailua suojaamaan on säädetty laki kilpailunrajoituksista, jonka noudattamista valvomaan on asetettu ensisijaisesti kilpailuvirasto ja kilpailuneuvosto. Kilpailunrajoituslaki koskee elinkeinonharjoittajien toimintaa. Myös urheiluseurojen ja –järjestöjen toiminta voidaan katsoa elinkeinotoiminnaksi silloin, kun ne tarjoavat (viihde)palvelujaan kuluttajille, mainostajille ja muille sidosryhmille. Näin ovat asiaa tulkinneet myös edellä mainitut kilpailuviranomaiset.

Siirtokorvausjärjestelmän avulla seurat ovat jakaneet keskenään elinkeinonharjoittamisen kannalta välttämättömien tuotantotekijöiden eli pelaajien markkinat. Jako on toteutettu jakamalla oikeudet pelaajiin seurojen kesken siirtokorvausjärjestelmän mukaisesti. Yhden pe-

laajan oikeudet voivat samaan aikaan kuulua ainoastaan yhdelle seuralle. Normaalisti pelaajan oikeudet kuuluvat sille, jolla parhaillaan on tai jolla viimeksi on ollut työsopimus pelaajan kanssa. Voidakseen tehdä työsopimuksen sellaisen pelaajan kanssa, jonka oikeudet kuuluvat toiselle seuralle, seuran tulee hankkia itselleen myös kyseisen pelaajan oikeudet. Niistä sen tulee suorittaa toiselle seuralle siirtokorvaus. Käytännössä edellä mainittu tarkoittaa sitä, että pelaajan oikeudet omistavalle seuralle tulee muita edullisemmaksi tehdä työsopimus pelaajan kanssa.

Kilpailunrajoituslain 6 §:ssä kielletään muun muassa sellaiset samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien elinkeinonharjoittajien järjestelyt, joilla tietyn hyödykkeen, palvelun tms. markkinat jollain tavalla jaetaan järjestelyyn osallistuvien kesken. Oikeuskirjallisuudessa tällaisista järjestelyistä käytetään nimitystä markkinoidenjakokartelli. Rauste on kirjassaan pohtinut siirtokorvausjärjestelmän ja markkinoidenjakokartellin suhdetta ja osunut mielestäni oikeaan todetessaan, että viime kädessä seurojen keskenään sopimaa järjestelmää voidaan pitää kilpailunrajoituslaissa tarkoitettuna kiellettynä markkinoidenjakokartellina.

Siirtokorvausjärjestelmä voidaan toisaalta nähdä myös pelaajien palveluksista keskenään kilpailevien työnantajien yhteistoimintamuodoksi, jolla välillisesti vaikutetaan seurojen pelaajille tekemien palkkatarjousten suuruuteen. Siirtomaksu on tällöin eräänlainen tarjouskilpailun lisämaksu, johon muiden kuin pelaajan oikeudet omistavan seuran on varauduttava osallistuessaan tarjouskilpailuun. Tällöin siirtomaksu luonnollisesti alentaa muiden seurojen tekemiä palkkatarjouksia. Kun kilpailunrajoituslain 5 §:ssä kielletään sopimukset tai muut yhteisymmärryksessä toteutetut järjestelyt, jotka perustuvat keskenään kilpailevien elinkeinonharjoittajien yhteistoimintaan tarjouskilpailussa, voitaneen siirtokorvausjärjestelmää pitää myös kiellettynä tarjouskartellina.

Kuten aikaisemmin jo todettiin, myös EU-komissio on ilmoittanut käsityksensä, että myös kansalliset siirtokorvaukset ovat suoraan EU:n kilpailunrajoituslainsäädännön vastaisia. Kansallisten siirtojen maksullisuus ja kansainvälisten siirtojen maksuttomuus vaikuttavat yhdessä niin, että seuroille on edullisempaa palkata pelaaja toisesta EU-maasta kuin omasta kotimaastaan. Tämä johtaa siihen, että kansallisten siirtomaksujen säilyttäminen lisää EU-maasta toiseen tapahtuvia siirtoja kansallisten siirtojen kustannuksella. EU:n perustamissopimuksen 85 artikla kuitenkin kieltää kaikki sopimukset ja järjestelyt, jotka ovat omiaan vääristämään jäsenvaltioiden välistä kilpailua. Merkitystä ei ole sillä, onko kilpailua vääristävän sopimuksen vaikutus negatiivinen vai positiivinen.

Siirtokorvausjärjestelmää koskevissa keskusteluissa työntajapuoli usein puolustaa järjestelmää sillä, että ainakin osa maksetuista siirtokorvauksista menee korvausta saavien seurojen pelaajien palkkojen maksamiseen. Näin ilmeisesti onkin. Tällä ei kuitenkaan ole vaikutusta siihen, että siirtokorvausjärjestelmä vääristää kilpailua työpaikoista ja että niiden takia

yksittäisten pelaajien palkka ei siirtokorvausjärjestelmän takia pääse muotoutumaan sellaiseksi kuin se olisi siirtokorvauksista vapailla työmarkkinoilla.

3.5. Kilpailunrajoituslainsäädännön vastaisuuden toteaminen ja vaikutukset.

Edellä mainittujen seikkojen ja lainkohtien nojalla voidaan perustellusti aikakin epäillä, että siirtokorvausjärjestelmä on kilpailunrajoituslainsäädännön vastainen. Asian selvittämiseksi Suomen Jääkiekkoliijat ry on kesällä 1999 jättänyt kilpailuvirastolle SM-liigan ja Jääkiekkoliiton siirtokorvausjärjestelmiä koskevan tutkintapyynnön. Tutkintapyynnön tarkoituksena oli ensisijaisesti painostaa SM-liigaa ja Jääkiekkoliittoa muuttamaan järjestelmiänsä aikaisemmin mainittujen epäkohtien poistamiseksi. Koska tällaisia toimenpiteitä ei ole vuoden aikana edes aloitettu, kilpailuvirasto aloittanee asian varsinaisen tutkinnan tulevan syksyn ja talven aikana. Tutkimustensa jälkeen kilpailuvirasto uskoakseni toteaa järjestelmän kilpailunrajoituslain vastaiseksi.

Siirtokorvausjärjestelmän laillisuuden selvittäminen kilpailuviranomaisessa on vaikutuksiltaan tehokkaampi ja laajempi kuin yksittäisen pelaajan nostama kanne yleisessä tuomioistuimessa. Viranomainen voi julistaa koko siirtokorvausjärjestelmän mitättömäksi ja kieltää sen soveltamisen vastaisuudessa. Näiden lisäksi kilpailuviranomaisilla on mahdollisuus määrätä kilpailunrajoituksen ylläpitäjälle kilpailunrikkomismaksu. Rangaistusluontoisen kilpailunrikkomismaksun suuruus voisi Suomessakin nousta miljooniin markkoihin. Lisäksi kartellin jäsenet voivat joutua vahingonkorvausvastuuseen kartellin pelaajille aiheuttamista vahingoista.

Kilpailunrikkomusmaksun ja toiminnan poistamisen tehosteeksi mahdollisesti määrättävän uhkasakon voidaan ajatella edistävän siirtokorvausten poistamista ja samalla estävän seurojen salaisesti tekemiä ns. herrasmiessopimuksia. Herrasmiessopimuksilla järjestelmää voidaan kyllä pitää yllä pitkäänkin, mutta sopimuksen paljastuminen tietäisi välittömästi suuria rahallisia menetyksiä. Tällaista riskiä en usko SM-liigan tai Jääkiekkoliiton uskaltavan ottaa.

Siirtokorvausjärjestelmän laillisuuden selvittäminen kilpailuviranomaisessa on pelaajia kollektiivisesti ajatellen parempi vaihtoehto kuin asian saattaminen yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Vaikka kilpailuviranomaisten selvityksiin mennee tuomioistuinprosessia pidempi aika, tällä tavalla vältetään jonkun yksittäisen pelaajan ”uhraamiselta” ja ennen muuta ratkaisun vaikutus on edellä kerrotulla tavalla tehokkaampi. Uskoakseni SM-liiga ja Jääkiekkoliitto joutuvatkin luopumaan nykyisenlaisesta siirtokorvausjärjestelmästänsä viimeistään heti kilpailuviranomaisten päätöksen jälkeen.

3.6. Siirtokorvausjärjestelmän epäkohtien poistaminen työmarkkinaosapuolten sopimuksella

Kilpailunrajoituslain 2.1 §:n mukaan lakia ei sovelleta sopimukseen tai järjestelyihin, jotka koskevat työmarkkinoita. Tulkinnanvaraisesta sanamuodosta huolimatta lainkohta tarkoittanee sitä, että muutoin kilpailunrajoituslainsäädännön vastainen järjestely voidaan tapauskohtaisesti katsoa lailliseksi, jos järjestelmästä on sovittu työmarkkinaosapuolten välisellä (työehto)sopimuksella. Sen sijaan pelkästään työnantajien keskinäiset sopimukset eivät voi saada poikkeusasemaa lainkohdan perusteella. Kansainvälisesti kilpailunrajoituslain 2.1 §:n tarkoittamasta poikkeuksesta kilpailunrajoituslainsäädännön soveltamisessa käytetään termiä labor exemption.

Tämän perusteella jopa nykyisestä siirtokorvausjärjestelmästä voitaisiin sopia seurojen ja pelaajien välisellä työehtosopimuksella. Rauste tosin on kyseenalaistanut tämän mahdollisuuden sillä perusteella, että varsinaisten työsuhteen ehtojen (esim. palkan) lisäksi nykyisenlaisella siirtokorvausjärjestelmällä rajoitetaan työntekijöiden mahdollisuutta uuden työ-sopimuksen tekemiseen. Rausteen kannasta huolimatta siirtokorvausjärjestelmästä sopiminen työmarkkinajärjestöjen välillä saattaisi käytännössä merkitä järjestelmän jatkumista ilman, että siihen yksittäisten pelaajien tai viranomaistahojen toimesta puututtaisiin.

Todellisuudessa pelaajat tuskin ovat valmiita hyväksymään nykyistä siirtokorvausjärjestelmää. Suomen Jääkiekkoliijat ry pelaajien etujärjestönä tähtää ensisijaisesti koko nykyisen siirtokorvausjärjestelmän poistamiseen. Pelaajat toki tunnustavat kasvatustyön turvaamisen ja seurojen taloudellisten voimavarojen tasaamisen merkityksen itsensä, tulevien pelaajien ja koko suomalaisen jääkiekkoilun tulevaisuuden turvaamisessa. Tämän takia he ovat useaan otteeseen ilmaisseet halukkuutensa neuvotella nykyisen siirtokorvausjärjestelmän muuttamisesta sellaiseksi, että ainakin edellä kappaleessa 2 mainitut pelaajien työnsaanti-mahdollisuuksia ja palkkakehitystä rajoittavat epäkohdat poistettaisiin. Käytännössä tämä tapahtuisi esimerkiksi niin, että seuralta evättäisiin oikeus vaatia siirtokorvauksia siinä tapauksessa, että se ei olisi valmis maksamaan pelaajan taitoihin ja kykyihin nähden kohtuullista palkkaa. Työsopimuksen kohtuullisuuden voisi riitatapauksissa määritellä esimerkiksi seurojen ja pelaajien valitsema puolueeton elin. Seuran maksukyvyttömyystilanteessa pelaajan tulisi olla oikeutettu siirtokorvauksista vapaana solmimaan uuden työ-sopimuksen minkä tahansa seuran kanssa.

4. Onko siirtokorvausjärjestelmälle vaihtoehtoja?

Kuten edellä on todettu, SM-liiga ja Jääkiekkoliitto eivät siirtokorvausjärjestelmäänsä puolustaessaan ole vedonneet niinkään järjestelmän pelaajien palkkoja alentavaan vaikutukseen vaan ennen muuta kasvattajatyön turvaamiseen ja seurojen taloudellisten erojen tasoittamiseen. Nämä päämäärät voidaan kuitenkin saavuttaa keinoilla, jotka ovat sekä kilpailu- että työoikeudellisesti hyväksyttäviä.

4.1. Pitkät sopimukset

Bosman-tuomion jälkeen pitkien työsopimusten ajateltiin olevan luonnollinen seuraus siirtokorvausten poistumiselle. Pitkien sopimusten avulla seurat voisivat edelleen periä (vahingon)korvausta pelaajasta, joka siirtyy toiseen seuraan kesken työsopimuksen voimassaolon. Ennen muuta Eurooppalaisessa huippujalkapallossa pitkien sopimusten tekeminen onkin yleistynyt merkittävästi, minkä takia julkisuudessa yhä edelleen puhutaan pelaajien seura-siirtojen yhteydessä päätähuimaavista siirtokorvauksista.

Sen sijaan jääkiekossa vastaavaa kehitystä ei laajemmalti ole ollut havaittavissa. Tämä voidaan arvioida johtuvan muun muassa jääkiekon eurooppalaisten pelaajamarkkinoiden suppeudesta sekä Pohjois-Amerikan merkittävästä vaikutuksesta: NHL:n ja kansainvälisen jääkiekkoliiton välisen sopimuksen perusteella eurooppalainen työnantaja ei pitkilläkään sopimuksella pysty vaikuttamaan Pohjois-Amerikan paremmin palkattuihin ammattilaisarjoihin lähtevästä pelaajasta saatavan korvauksen määrään. Toisaalta, kun eurooppalaiset seurat voivat joka tapauksessa saada Pohjois-Amerikasta ammattitaitoisia pelaajia ilman siirtokorvauksia, ei pelaajien ostaminen kesken sopimuskauden ole kovinkaan yleistä. Myös seurojen taloudellisella tilanteella lienee ollut vaikutus siihen, etteivät ne ole olleet yleisemmin halukkaita lisäämään pelaajan urakehityksen epävarmuuteen ja loukkaantumiseen liittyviä riskejään tekemällä pitkiä pelaajasopimuksia.

4.2. Kasvattajarahasto

Siirtokorvausten poistuttua urheilijoiden kasvatustyön tukeminen voitaisiin toteuttaa esimerkiksi ns. kasvattajarahaston kautta. Rahaston varat tulisivat pelaajia työntekijöinä käyttäviltä seuroilta. Ollakseen kilpailunrajoituslainsäädännön mukainen seurojen rahastoon maksaman osuuden määrä ei voisi olla sidottu siihen, kuinka monta tai minkä arvoisia muiden seurojen kasvattamia pelaajia seura itselleen palkkaa.

Käytännössä edellä mainittu tarkoittaa sitä, että kunkin seuran kasvattajarahastoon maksettavan summan määräytymisperuste tulisi olla tiedossa etukäteen. Se voisi olla kaikille sama tai sidottu seuran liikevaihtoon, pelaajapalkkioiden kokonaismäärään tai muuhun vastaavaan seikkaan.

Kasvattajarahastosta varoja jaettaisiin kasvattajaseuroille niin ikään etukäteen määriteltyjen perusteiden mukaisesti. Seurat voisivat periaatteessa vapaasti sopia siitä, milloin, minkä suuruisena ja millä edellytyksillä kunkin seuran oikeus kasvattajakorvaukseen toteutuu. Järjestelmän laillisuuden kannalta olennaista kuitenkin olisi, että kustakin pelaajasta korvauksen kasvattajarahastosta voi saada ainoastaan yhden kerran. Oikeus kasvattajakorvaukseen voisi toteutua esimerkiksi pelaajan siirtyessä SM-liigaan. Korvauksen määrän tulisi olla suhteessa siihen panostukseen, jonka seuran voidaan arvioida pelaajan kasvattamiseksi suorittaneen.

Olennaista kasvattajarahaston hyväksyttävyyden kannalta olisi vielä se, ettei vanha seura enää olisi oikeutettu kasvattajakorvaukseen samalla sarjatasolla seuraa vaihtavasta pelaajasta. Esimerkiksi SM-liigaan päässeen pelaajan osalta ei mielestäni voida enää puhua seuran panostamisesta pelaajan kasvattamiseen – työntajahan maksaa pelaajalle palkkaa pelaajan työpanoksen hyödyntämisestä.

Periaatteessa kansainvälisesti ja kansallisestikin eri (sarja)tasoille voitaisiin perustaa omia hierarkisesti päällekkäisiä kasvattajarahastoja. Tämä tulisi kuitenkin toteuttaa niin, että seura voisi tietyn pelaajan osalta saada korvauksia ainoastaan yhdestä rahastosta. Toisaalta yksi seura suorittaisi kasvattajamaksua ainoastaan yhteen rahastoon. Kasvattajaseurojen etujen turvaamiseksi päällekkäiset järjestelmät tulisi kuitenkin toteuttaa niin, ettei kasvattajaseuran saaman korvauksen määrä ainakaan merkittävästi vaihtele siitä riippuen, tapahtuuko siirtyminen ylimmälle tasolle suoraan vai väliportaiden kautta.

Rauste on kirjassaan pohtinut tarkemminkin kasvattajarahastojen historiaa, toimintaa ja laillisuuden edellytyksiä sekä selvittänyt, miten rahastot Pohjois-Amerikassa toimivat. Seuraavassa kuitenkin omia ajatuksiani siitä, miten kasvattajarahastojärjestelmä voisi toimia esimerkiksi suomalaisessa jääkiekossa:

SM-liigaseurat voisivat perustaa omaa kasvattajarahaston, johon kukin seura maksaisi etukäteen sovitun prosenttiosuuden vuosittain pelaajapalkkioihin käyttämästään rahamäärästä (esim. 1 % eli yhteensä n. 2 mmk). Kunkin seuran maksuosuus olisi tällöin täysin riippumaton siitä, kuinka monta muiden seuran kasvattamaa uutta pelaajaa seuraan tulee.

Kasvattajaseurat puolestaan saisivat korvauksen kasvattamistyöstään SM-liigan kasvattajarahastosta. Korvauksen määrä voisi olla esimerkiksi kolmiportainen niin, että ensimmäiset korvaukset laukeavat maksettavaksi pelaajan tehtyä sopimuksen SM-liiganseuran kanssa, toiset korvaukset pelaajan pelattua 25 SM-liigaottelua ja kolmannet korvaukset pelaajan pelattua 50 SM-liigaottelua.

Kullakin portaalla maksettava korvaus puolestaan jakautuisi mahdollisten useampien kasvattajaseurojen kesken esimerkiksi siinä suhteessa, kuinka monta vuotta ko. pelaaja on kussakin kasvattajaseurassa pelannut B-juniori-ikä ja SM-liigasopimuksen tekemisen välisenä aikana. Jos pelaaja solmii sopimuksen SM-liigaseuran kanssa pelattuaan esim. Ilveksen B- ja A-junioireissa yhteensä neljä vuotta, olisi Ilves oikeutettu koko maksuun. Jos taas pelaaja olisi pelannut ennen SM-liigasopimuksen tekemistä Ilveksen B-junioireissa kaksi vuotta, Tapparann A-junioireissa kaksi vuotta ja Hermeksen I divisioonajoukkueessa kaksi vuotta, saisivat kukin seuroista 1/3 kasvattajakorvauksesta.

Suomessa seurat voisivat todeta tarpeelliseksi, että SM-liigan kasvattajarahaston lisäksi myös I divisioonaseurat perustaisivat oman itsenäisen kasvattajarahastonsa. Tästä rahastosta maksettaisiin korvauksia I divisioonaseurojen kanssa sopimuksen tehneiden pelaajien kasvattamisesta esimerkiksi edellä kuvattujen periaatteiden mukaisesti. Mikäli pelaaja myöhemmin siirtyisi edelleen SM-liigaan, voitaisiin jo I divisioonan rahastosta maksetut kasvattajakorvaukset vähentää samalle seuralle SM-liigan kasvattajarahastosta maksettavaksi tulevasta määrästä ja suorittaa tältä osin I divisioonaseuralle. Esimerkiksi, jos Tapparann B- ja A-nuorissa neljä vuotta pelannut pelaaja siirtyy vuodeksi Hermeksen I divisioonajoukkueeseen ja sieltä edelleen SM-liigaan, tulisivat Tapparann I divisioonan rahastosta jo saamat korvaukset Hermeksen hyväksi pelaajan siirtyessä edelleen SM-liigaan. Muussa tapauksessahan Tapparann saama kokonaiskorvaus olisi suurempi pelaajan siirtyessä SM-liigaan I divisioonan kautta kuin suoraan sen omasta junioriorganisaatiosta.

Kuvatun järjestelmän avulla junioriorganisaatiot saisivat korvauksen koulutustyöstä sellaisten pelaajien osalta, jotka urallaan saavuttavat SM-liiga- tai I divisioonatason. Toisaalta järjestelmä olisi omiaan kannustamaan myös I divisioonassa pelaavia joukkueita kehittämään pelaajiaan niin, että ne pääsisivät urallaan eteenpäin eli SM-liigaan.

4.3. Seurojen vapaaehtoinen tulonjako

Normaalista elinkeinoelämästä poiketen jääkiekkoseurat elinkeinonharjoittajina tarvitsevat tasaveroisia kilpailijoita menestyäkseen. Jääkiekkjoukkue tarvitsee itselleen vastustajan, mieluiten useampia. Toisaalta urheilun kiinnostus perustuu tapahtumien mukanaan tuomaan jännitykseen, lopputuloksen ennalta-arvaamattomuuteen ja yllätyksellisyyteen.

Jos joukkueiden tasoerot ovat suuret, ottelut eivät kiinnosta yleisöä. Samassa sarjassa pelaavien varakkaampien seurojen edun mukaista on näin ollen, että myös vähempivaraisten seurojen joukkueet ovat urheilullisesti kilpailukykyisiä. Koska seurojen urheilullinen menestys on sidoksissa taloudellisiin voimavaroihin, seurojen vapaaehtoinen tulonjako saatetaan kokea kaikkien kannalta tarpeelliseksi.

Siirtokorvaukset tasoittavat omalta osaltaan seurojen välisiä taloudellisia olosuhteita. Näin lienee siitä huolimatta, että SM-liigaseurat eivät koskaan ole esittäneet lukuja siitä, mitkä seuroista ovat siirtokorvausmaksuissa nettovoittajia ja mitkä nettohäviäjiä. Seuroilla on kuitenkin olemassa laillisia ja siirtokorvauksia huomattavasti tehokkaampia keinoja varallisuuserojensa tasoittamiseksi. Yksinkertaisimmin tämä toteutuisi sopimalla, että seurojen kokonaistulot jaetaan aikaisemmasta poiketen tasaisemmin kaikkien samaan sarjaan osallistuvien seurojen kesken. Käytännössä tulojaon muuttaminen edellyttäisi kaikkien seurojen suostumusta.

Jääkiekossa varallisuuserojen tasoittaminen voisi varsin helposti tapahtua esimerkiksi laventamalla nykyisin televisiointioikeuksien myyntituloihin ja pudotuspelien pääsylipputuloihin kohdistuvaa tulojakoja tai ulottamalla tulojako myös runkosarjan otteluiden pääsylipputuloihin taikka seurojen bruttotuloihin kokonaisuudessaan.

5. Lopuksi

Miksi seurat yhä pitävät kiinni lainvastaisista siirtokorvauksista, vaikka niiden taustalla olevat tavoitteet voidaan saavuttaa suhteellisen helposti laillisin ja uskoakseni myös nykyistä tehokkaammin keinoin? Syitä on varmasti monia: urheilujohtajien laiskuus, tietämättömyys tai yhä edelleen elävä kuvitelma siitä, etteivät yhteiskunnan muut säännöt sovellu urheiluun. Joku ilkeämielinen saattaisi myös ehdottaa, että SM-liigan ja Jääkiekkoliiton siirtokorvaussääntöjen tarkoituksena on sittenkin ennen muuta pelaajien palkkatason rajoittaminen.

Pekka Ilmivalta

Suomen Jääkiekkoliijat ry:n toiminnanjohtaja

varatuomari

PETER LEAVER

THE NEW CONTRACT BETWEEN THE CLUBS AND THE PLAYERS

When I left the FAPL, exactly a year ago, we had been working for some time on the new contract between the clubs and the players. The broad framework of the contract was very similar to the previous contract. There were, however, major differences between the two contracts, and it is about those that I propose to spend some time talking today.

Before I do so, there is one important point which I wish to make, and about which I feel very strongly: indeed, my children, two of whom are involved in Internet companies which deal in sports rights, and one of whom is a trainee solicitor, tell me I am extremely boring about this particular point (and many others!). It is that I do not believe that there is such a thing as Sports Law. I believe that it is far more accurate to describe the relationship between sport and the law in just those terms, that is, "Sport and the Law". Indeed, I believe that the topics which I am going to talk about today illustrate that point very clearly.

So when I am asked to advise young people on how to "get into Sports Law" I always tell them to concentrate on becoming a lawyer first, and then to try to become involved in cases in which sport and the law are involved.

It is not so difficult to imagine how a young lawyer might become involved in cases in which sport and the law are mixed. The young lawyer might, for example, be involved in a case in which one player is suing another player for damages for personal injury. Or the young lawyer might be acting for a player or a club involved in a contractual dispute, perhaps restraint of trade. Or the young lawyer might be involved in a corporate restructuring of a sports club or Federation. **Or** the young lawyer might be involved in a case involving intellectual property rights, either of a player or a club. Or the young lawyer might be involved in dealing with media rights: he or she might even become an expert in Internet legal rights, an area in which there is a great deal of talk, but not a great deal of learning!

I make those points because it seems to me that they illustrate, graphically, the point which I seek to make. As all of you here know, it is possible to give many other examples of cases in which sport and the law are interwoven. But let me now, as I only have been given a slot of half an hour, go back to the draft of the player's contract which was being considered a

year ago.

As I said, the general framework was to remain the same. There was, for example, no extension to a club's power to fine a player, which remains at two weeks wages, or to dismiss a player, which remains subject to the general law. In the discussions, which were between the FAPL and the PFA, as well as the Football League, there were detailed talks about those matters, but no agreement to increase the clubs' powers or rights. But the clubs were not very concerned about those matters. They were particularly concerned about 3 matters: first, a club's ability to require players to give time to promoting the club's activities in the community and with its sponsors. Secondly, the image rights of the club and the players, and the relationship between those two, potentially competing, rights. Thirdly, payment for those players when they were absent from their clubs on international duty.

In the old contract, a player was required to give no more than 3 hours a week to non-football activities organised by the club. But nowadays the clubs are under increasing pressure, from the Government, their local communities and their sponsors and advertisers, to participate in a wide range of football related, but non-football, activities. For example, clubs in the FAPL are involved in providing after-hours study centres for local children, and all of them have Football Academies in which children of from 9 upwards are trained and educated. And local communities like local sporting heroes to assist them with local problems. And club sponsors and advertisers like the clubs to make their players available for their promotional Activities. When I suggested to the PFA that players might be prepared to increase the number of hours they make available for such activities, and to extend the range of activities in which they became involved, you would have thought that I was suggesting an extension of the Victorian "sweat shop". All that the PFA could think about was possible exploitation of their members, and it took a lot of very hard bargaining before it was agreed that the number of hours could be doubled. There was a great deal of discussion about the necessity to have strict rotas so that star players were not exploited, and that everybody took part in the activities. There was very little talk by the PFA representatives of the responsibility of the players to those who paid their wages in such staggering amounts, or to those who made it possible for such wages to be paid, and here I include the public who pay to watch the players as well as the sponsors and advertisers. But eventually we did reach a compromise. What the position now is I do not know, but I do know that unless the players are prepared to participate more willingly in these activities, they run the risk of alienating the very people who make them so rich. I am, of course, thinking here particularly of the star players in the FAPL. Unless those players are prepared to shoulder their responsibilities, they will not be providing the example which, in my view, they should be providing to the young in the areas in which they work. Of course, there are some who do willingly give of their time, but the figures show that the majority of those are not, in England, the big stars, but the less glamorous players.

The second issue to which I have referred is that of image rights. This is an area of the law which is full of competing claims. As you will know, last year the Office of Fair Trading took the FAPL to the Restrictive Practices Court in respect of its broadcasting agreements with BSkyB and the BBC. The FAPL won, and in consequence its exclusive agreements survived. The new broadcasting contracts will be far more complicated, as so many clubs now have broadcasters as shareholders. One of the issues in the case was who owned the rights, and I was pleased that the Court took the same view as I always have, that in a competitive match, it is not just the home club which owns the rights. There is no match if the home club alone turns up. It follows that the visiting club also has rights. But if the match is simply a friendly match, it is of comparatively little interest, so the competition organiser, also has rights. Thus, the rights are shared between at least three parties. But it is not those rights with which I am concerned today.

So far as the player's contract is concerned, there is a far more fundamental image right problem which arose during the course of the negotiations. Many clubs enter into agreements with sportswear companies in which there is a term that the players will wear that company's leisurewear. Or a contract may be entered into with a soft drink producer. Not surprisingly, the clubs want their players to cooperate in wearing such leisurewear or in drinking such drinks, and they point out, with considerable justification, that those companies contribute handsomely to the players' wages. The players, however, want to be paid additional sums for wearing that leisurewear or drinking those drinks. The argument advanced by the PFA is that if they are not paid additional sums they will lose the opportunity to capitalise on their image by entering into similar contracts individually. Indeed, we had the unappetising spectacle the season before last of a very famous English international who refused to drink the soft drink produced by the company which had entered into an agreement, with the FA, but insisted on drinking and advertising the competing brand with whom he had an individual agreement. And this problem is to be found in club souvenir photographs and publications too. We had, in fact, worked out a *modus operandi*, but it was immensely depressing to find how little appreciation there was by the PFA of the responsibility that their members owed to those who paid their wages. A lot of foreign players who come to this country bring with them image contracts which have to be negotiated around by the club acquiring their services. Some have limited liability companies to whom they have assigned their image rights, which collect fees off-shore, and thereby avoid payment of tax. This is an enormous problem, which ought to be grappled with in a coherent fashion across UEFA, but I see little sign that it is being taken seriously at the highest level.

The third issue which was concerning us was the payment of players while they were on international duty. I had agreed with the FA that clubs would be reimbursed for the player's basic salary while that player was on international duty. This agreement was necessary

because the FA organises promotional activities for the players while they are on international duty which bring in large sums of money. Those sums are divided between the members of the squad. Thus, in any given week, a player on international duty might be paid his weekly wage by the club and on top of that receive a substantial sum from the FA. In a double international week, the sums received will be even greater. That seems to be to be wrong in principle. A person should receive one week's pay for one week's work. If he is not working for his employer, the club, he should not be paid. But the PFA will not agree to that, so the club has to pay even though the player is not available to it. Meanwhile, the player receives not only his club wage but the additional sums to which I have referred. The suggestion that I made was that the club should be reimbursed an agreed figure from the sum which the player would otherwise receive from the FA. I did not suggest that the whole amount should be deducted, as I am one of those who believe that a player should receive something for playing for his country, and that we cannot, in the modern world, simply say that playing for your country is an honour for which no payment should be made. The PFA resisted such a scheme. They could see nothing wrong with a player being paid twice for the same week's work. This is not a straightforward problem, and I appreciate that in a country which has a successful and highly paid league, reimbursement of a club by a federation is no big deal, and that for a small federation, which is less well off than the FA, reimbursement would be a considerable burden. There are many players from countries in which there are federations who would not be able to pay playing in the FAPL today. But the FAPL clubs were prepared to accept reimbursement only for those players who were on England duty. Still the PFA would not agree. This is a problem with which FIFA will have to grapple before very long: if it does not do so, I can see the big clubs refusing to release their players.

Those then are the three topics which were outstanding when I left the FAPL. So far as I am aware, they have not yet been resolved.

There are, of course, other serious issues which involve sport and the law. One of them is the position of the player who, like Nicolas Anelka, wants to walk out of a contract. The European Community appears to view such contract breaking with equanimity. As a lawyer, I do not agree. It seems to me that there must be a concordat between the federations, the leagues, the clubs, the players and the players' unions about such behaviour. I do not pretend that it will be easy to achieve such a concordat. If a club can sign a player who might win that club the championship or a cup, or keep that club in a league, it will try to do so. And if a player can earn more money by signing for another club, then he will do so. But if that player has received a substantial signing-on fee from club A and immediately puts that club under pressure to transfer his registration to another club, where he receives a further substantial signing-on fee, that cannot be right: nor can it be right for the second club to sign a player in such circumstances. This issue brings us straight into a discussion of freedom of movement and competition under the European Treaties, and all about the European Convention on

Human Rights -perhaps a topic for another day -, but there is a basic principle involved here, and that is that people should be kept to, and should keep, their bargains.

A final point: many of these issues should be resolved in a sporting context rather than in the courts of law. I have recently become a member of the Court of Arbitration for Sport in Lausanne. It seems to me that such a court should be the forum in which the vast majority of disputes which involve sport and the law should be resolved. I look forward to seeing you all in Lausanne!

HALLINTONEUVOS LAURI TARASTI

URHEILUOIKEUS LIIKUNTATIEDETTÄ VAI OMA OIKEUDEN
ALANSA?

Yhteiskunnan juridisoitumisessa urheilu on viime vuosikymmenen ajan ollut eturivissä - mielestäni enimmäkseen kielteisillä vaikutuksilla. Urheilun oikeudelliset kysymykset ovat kuitenkin väistämättä lisääntyneet urheilun ammattimaistumisen ja kaupallistumisen myötä. On syntynyt uusi oikeudellinen tutkimuksen ala - urheilu-oikeus, joka on saanut eri puolilla maailmaa tutkijansa.

Liikuntatieteellisen seuran julkaisussa 118 "Liikuntatiede. Mitä se on?" vuodelta 1989 prof. Risto Telama vastasi otsikkoon näin:

"Liikuntatieteellinen tutkimus voidaan yksinkertaisesti määritellä siten, että se on tieteellistä tutkimusta, joka kohdistuu liikuntaan. Mitä sitten on liikunta? Puhuttaessa liikunnasta tutkimuksen kohteena on syytä tarkastella sitä ainakin kolmella tasolla: 1. Biologis-fysikaalisena ilmiönä, 2. yksilön käyttäytymisen ja tietoisuuden toiminnan tason ilmiönä ja 3. yhteiskunnallisena, yhteisötason ilmiönä."

Tärkeimpiin liikuntatieteellisiin tieteenaloihin hän luetteli kuuluvaksi: biomekaniikan, liikuntafysiologian, liikuntalääketieteen, liikuntapedagogiikan, liikuntapsykologian, liikunnan sosiaalitieteet, liikuntahistorian, liikuntafilosofian, liikuntagerontologian, erityisryhmien liikuntatutkimuksen, liikunnan taloustutkimuksen, vapaa-ajan tutkimuksen ja tanssin tutkimuksen.

Tässä määrittelyssä ei ollut sanaakaan liikunnan oikeudellisesta tutkimuksesta. Tämä tutkimus onkin nuorta ja oli vielä vuonna 1989 alussa. Mutta tilanne on nopeasti muuttunut. Alan kirjallisuutta on alettu julkaista eri puolilla maailmaa runsaasti, etenkin USA:ssa, Englannissa ja Saksassa.

Suomessa VT Olli Rauste on julkaissut laajan teoksen Urheilu-oikeus (1997), joka on kuten hän sanoo kirjansa esipuheessa "urheilu-oikeudellisen kirjallisuuden keskustelunavaus Suomessa". Kirjan yli 850 sivulla käsitellään muun muassa pelaajasopimukseen, valmentajasopimukseen ja valmennustukisopimukseen kuuluvia oikeusongelmia, joukkueurheilun siirtomaksujärjestelmää, yksilölajien amatöörisäännöstöä, sponsorisopimuksia, dopingia ja urheilijain kurinpitoa, urheilukilpailujen järjestämiseen liittyviä kysymyksiä kuten mainos- ja televisio-oikeuksia sekä urheiluseuran rahoitusta ja konkurssia.

Urheilu-oikeuden kirjallisuuden jatkoa Suomessa on odotettavissa.

Vuonna 1994 yhdessä OTT Heikki Halilan ja VT Risto Riitesuon kanssa perustamani Urheilu-oikeuden yhdistys on vuosina 1998-99 julkaissut oikeudellisia kirjoitelmia käsittelevän leh- tensä "Urheilu ja oikeus" ensimmäiset numerot ja kädessäni on nyt tämän vuoden lehti, numero 3. Vuoden lopussa ilmestyyneen Tietosanoma Oy:n kustantama Liikunnan ja urheilun oikeus -niminen noin 400-sivuinen kirja.

Urheilu-oikeuden yhdistys on kerännyt piiriinsä lähes 100 urheilun juridiikasta kiinnostunutta ja järjestänyt menestyksekkäästi kokouksia, seminaareja ja matkojakin. Samanlaisia Sport and Law -yhdistyksiä on tietämäni mukaan perustettu ainakin Ruotsissa, Saksassa, Puolas- sa, Belgiassa, Englannissa, USA:ssa, Australiassa ja Uudessa Seelannissa.

Vuonna 1992 perustettu Svensk IdrottsJuridisk Förening, jossa on yli 300 jäsentä ja joka julkaisee Idrottsjuridisk skriftserie -nimistä julkaisusarjaa, järjestää ensimmäisen pohjoismai- sen urheilu-oikeudellisen konferenssin 6-7.10.2000 Tukholmassa.

VT Olli Rauste on luennoinut urheilu-oikeuden kysymyksistä Jyväskylän liikuntatieteellisen tiedekunnan opiskelijoille.

Lajissaan ensimmäinen yliopistollinen urheilu-oikeudellinen kurssi syventävissä opinnoissa järjestettiin vuonna 1997-98 Helsingin ja Turun yliopistojen oikeustieteellisten tiedekuntien yhteistyönä. Tuloksena syntyneet tutkielmat on julkaistu opetusministeriön kulttuuripolitiikan osaston julkaisusarjassa 1998.

Urheilu-oikeuden opetusta annetaan tänään useiden maiden yliopistoissa, itsekin tunnen useita tämän alan opettajia aina Australiaa myöten.

Liikuntatieteen piirissä juridiikkaa on jossain määrin oudoksuttu sen tieteellisten ongelmien erotessa niin selvästi perinteisistä liikuntatieteen aloista. Myös lakimiesten koulutustausta eroaa selvästi liikuntatieteessä totutusta.

Jos liikuntatiede on tutkimusta, joka kohdistuu liikuntaan - kuten prof. Telama tämän kirjoituk- sen alussa siteeratussa tekstissään toteaa, - urheilu-oikeus laajasti ymmärrettynä kuuluu sen piiriin. Toisaalta urheilu-oikeudellinen tutkimus on keskittynyt kilpaurheiluun ja varsinkin huip- pu-urheiluun.

Suppeasti tarkastellen urheilun erityiset oikeudelliset kysymykset ovat liikuntaan nähden sivu- kysymyksiä, useimmiten huippu-urheilun so. ammattuurheilun seurannaisilmiöitä, mutta niin ovat kyllä useat muutkin liikunnan yhteiskunnalliset ilmiöt. Jos liikuntalääketiede katsotaan liikuntatieteen osaksi, jos kohta samanaikaisesti lääketieteeksi, miksi sama malli ei sopisi urheilu-oikeuteen tai tarkemmin sanoen sen tieteelliseen osaan, urheilu-oikeudelliseen tutki- mukseen. Mikään ei estä katsomasta urheilu-oikeutta sekä liikuntatieteen että oikeustie-

teen näkökulmasta.

Käsitykseni on, että liikuntatieteessä on nyt aika harkita suhtautumista itsenäistyvään urheilu-oikeuteen. Käsittääkö liikuntatiede kaiken liikunnan tutkimuksen, on siinä keskeinen kysymys. Olen itse ehdottanut Kansainvälisen Olympiakomitean Sport and Law komission jäsenenä, että KOK järjestäisi eri maiden urheilu-oikeuden yhdistysten yleismaailmallisen konferenssin, mikä samalla merkitsisi urheilu-oikeuden tunnustamista urheiluliikkeen osaksi. Asia on tulossa KOK:n hallituksen harkittavaksi. Myös monet muut liikunnan järjestöt kuten ICSSPE (International Council of Sport Science and Physical Education) joutunevat harkitsemaan urheilu-oikeuteen tutkimuksen asemaa piirissään.

Olen itse sitä mieltä, että myös meidän so. urheilu-oikeuden tutkijoiden ja Urheilu-oikeudellisen yhdistyksen tulisi pohtia asemaamme suhteessa liikuntatieteeseen. Eikö yhteistyötä voisi aloittaa esimerkiksi Liikuntatieteellisen seuran erinomaisen lehden "Liikunta ja tiede" puitteissa?

Oikeustieteen piirissä toimivia ja etenkin urheilu-oikeudellisia kysymyksiä käsitteleviä juristeja on enemmänkin kiinnostanut kysymys siitä, onko urheilu-oikeus oma tieteenalansa, itsenäinen osa oikeustiedettä.

Oikeustieteessä lienee urheilu-oikeutta ollut vaikeaa mieltää itsenäiseksi tieteen alaksi, kun sitä koskevat säännökset ovat olleet yleisiä muiden oikeustieteen alojen säännöksiä, joita vain on sovellettu urheiluun. Viime aikoina on kuitenkin syntynyt itsenäisiä vain urheiluun sovellettavia säännöksiä erityisesti sosiaalioikeuden ja sisäisen kurinpitomenettelyn alueilla.

Ensin mainituista ovat esimerkkeinä erityisjärjestelyt urheilijain tapaturmavakuutuksen ja eläketurvan suhteen ja myös pelaajasopimukseen liittyvät oikeudelliset erityispiirteet¹ sekä jälkimmäisistä urheilijan vastuu dopingista, mihin ei ole voitu soveltaa rikoslain mutta ei myöskään siviilioikeuden säännöksiä sellaisinaan. Erityisen dopinglain valmistelu on parhaillaan vireillä oikeusministeriössä. Lakiesitys annettaneen eduskunnalle vielä tänä syksynä. Suomi seuraa siten useita muita Euroopan maita kuten Ranskaa ja Ruotsia, joissa tällainen laki jo on voimassa.²

Urheilijain verotus on jossain määrin eriytynyt muusta verotuksesta urheilijarahastojen tultua perustetuiksi urheilijain kulujen jaksottamiseksi poikkeavalla tavalla. Verolainsäädännössä urheilija mainitaan useissa kohdin.

Urheilu-oikeuden itsenäistymistä on merkinnyt urheilu-oikeuksien perustaminen. Kansainvälisellä tasolla etenkin doping-riidat ovat vaikuttaneet puolueettomien urheilun sisäisten oi-

keuksien syntymiseen. Kansainvälinen Yleisurheiluliitto (IAAF) perusti sisäisen oikeuden Arbitration Panelin vuonna 1982³ ja Kansainvälinen Olympiakomitea (IOC) vuotta myöhemmin urheilun välimiesoikeuden Court of Arbitration for Sport (CAS)⁴. Viimeksi mainittu on hyväksytty kansainväliseksi välimiesoikeudeksi, jonka tuomiovalta on yksinomainen so. sen ratkaisemaa asiaa ei voida enää käsitellä siviilioikeudessa⁵.

Kansallisesti useimmissa maissa on urheilun keskustasolla perustettu sisäisiä oikeusistuimia käsittelemään urheilun riitoja. Suomessa Urheilun oikeusturvalautakunta syntyi vuonna 1991⁶. Ruotsissa vastaava toimielin on nimeltään Riksidrottsnämnden. Tämän lisäksi useat lajiliitot ovat perustaneet omat puolueettomat valituselimensä lajinsa oikeusturvan parantamiseksi.

Urheiluun on näin syntynyt monipolvinen sisäinen oikeusturvajärjestelmä, joka toimii valtion yleisen oikeusturvajärjestelmän ulkopuolella. Tosin eräissä vakavammissa tapauksissa, etenkin perusoikeuksista kyseen ollen, oikeusturvaa on yhä voitu hakea valtion tuomioistuimista sen jälkeen kun urheilun omat oikeusturvakeinot on käytetty loppuun.

Tällä kehityksellä on ollut huomattava vaikutuksensa urheilu-oikeuteen ja sen merkitykseen.

Voisinkin pyrkiä vastaamaan kysymykseen, onko urheilu-oikeus oma oikeuden alansa, hyvin perustein myönteisesti. Näin vastaaminen olisi kuitenkin tapahtumassa olevan kehityksen ennakoitua. Asia nimittäin riippuu toisaalta urheilu-oikeuden itsensä tutkijoista ja harrastajista, mutta toisaalta oikeustieteestä itsestään. Miten se tai oikeastaan sen tutkijat, oikeustieteellinen tiedeyhteisö suhtautuu uuteen tulokkaaseen.

Vireillä on parhaillaan Oy Veikkaus Ab:n aloitteesta urheilu-oikeuden lahjoitusprofessorin perustaminen Helsingin yliopistoon. Ehkä tämä on vastaus kysymykseen, milloin on oikeutettua puhua itsenäisestä tieteenalasta. Prof. Telama edellä mainitussa kirjoituksessaan nimittäin sanoo: "Yksinkertaisin ja käytännöllisin tapa määritellä tieteenala akateemisessa maailmassa on professuuri."

¹ Ks. esimerkiksi Suomen liikunta ja urheilu ry:n työsuhdetyöryhmän mietintö 5.10.1999.

² Ks. André-Noel Chaker, Study on national sports legislation in Europe, Council of Europe Publishing, July 1999.

³ Ks. Lauri Tarasti: Legal Solutions in International Doping Cases. Awards by the IAAF Arbitration Panel 1985-1999, 2000

⁴ Digest of CAS Awards 1986-1998, edited by Matthieu Reeb, 1999.

⁵ Sveitsin liittotuomioistuin on näin todennut kahdessa päätöksessään 15.3.1993 ja 31.10.1996.

⁶ Ks. Risto Jalanko, Urheilun oikeusturvalautakunta, DL 1995 s. 747-762. Heikki Halila, Miten tehokkaasti urheilun oikeusturvalautakunnasta saadaan oikeusturvaa? DL 1/98 s.9-33.

DOSENTTI HEIKKI HALILA, HELSINGIN YLIOPISTO

ARVOKILPAILUJEN MYÖNTÄMISOIKEUTTA KOSKEVA PÄÄTÖKSENTEKO URHEILUN LAJILIITTOSSA

1. Johdanto

Arvokilpailujen myöntämistä koskevaan päätöksentekoon sisältyy urheilujärjestöissä usein paljon latauksia ja odotuksia, ja se saattaa olla merkittävän julkisen huomion kohteena. Kilpailun kiristymisestä ja fair play'n rapautumisesta kertovat tiedot ja arvelut lahjusten käyttämisestä sekä muusta epäasiallisesta vaikuttamisesta olympiakisoja ja keskeisten lajien maailmanmestaruuskilpailuja haettaessa. Urheilun oikeudellistumisen vuoksi ei ole ihmeteltävää, että häviölle jääneet kisojen hakijat ovat pyrkineet selvittämään myös sitä, onko oikeudellisia keinoja käytettävissä tappion kääntämiseksi voitoksi.

Käsittelen tässä kirjoituksessa arvokilpailujen myöntämiseen liittyviä päätöksentekotilanteita. Koska päätöksenteko tapahtuu aatteellisissa yhdistyksissä, tarkastelu on yhdistys-oikeudellinen. Otsikosta ilmenevällä tavalla huomioni kohteena ovat ensisijaisesti (Suomen) kansallisten lajiliittojen päätökset. Käytännössä näitä tärkeämpiä ovat Kansainvälisen Olympiakomitean ja kansainvälisten lajiliittojen päätökset. Niihin paneutuminen edellyttäisi kuitenkin tarkastelua muiden maiden kuin Suomen yhdistysoikeuden kannalta ja asianomaisten järjestöjen sääntöjen analysoimista. Tutkimustehtävä olisi näin varsin vaativa. Erot Suomen oikeuteen eivät silti ole välttämättä kovin suuria, joskaan mihinkään analogiapäätelmiin ei muutta mutkitta ole toki mahdollisuuksia.

2. Esteellisyys päätöksenteossa

2.1. Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisu 1/2000

Urheilun oikeusturvalautakunta on joutunut ottamaan 10.1.2000 tekemässään ratkaisussa (1/2000) kantaa esteellisyyteen urheilukilpailujen järjestämistä koskevassa asiassa. Ratkaisu koski Suomen Veneilyliitto r.y:n nopeuskilpailutoimikunnan 28.9.1998 tekemää päätöstä vuoden 1999 maailmanmestaruuskilpailujen järjestämisoikeuden myöntämisestä Jyväskylän Veneseuralle.

Eräs toinen jäsenseura oli lautakunnalle tekemässään valituksessa pyytänyt kannanottoa

siihen, oliko nopeuskilpailutoimikunnan kokouksessa menetelty oikein, kun kolme toimikunnan jäsentä oli katsottu esteelliseksi osallistumaan asiasta päättämiseen. Jääväämisen perusteena oli se, että kilpailujen järjestämisoikeutta olivat hakeneet myös ne seurat, joita asianomaiset henkilöt edustivat toimikunnassa.

Oikeusturvalautakunnan päätös ei voinut enää vaikuttaa siihen, keillä oli kilpailujen järjestämisoikeus. Kilpailut oli pidetty, ennen kuin valitus oli tullut lautakuntaan.

Esteellisyys urheilukilpailujen järjestämisoikeutta myönnettäessä ei ole ollut juridisena kysymyksenä erityisesti pohdittavana, ennen kuin urheilun oikeusturvalautakunta antoi Veneilyliittoa koskevan ratkaisunsa. Oikeusturvalautakunta olikin sopiva foorumi tällaisen kysymyksen arviointiin. Kun kolmen kuukauden valitusaika oli umpeutunut, ei asiaa olisi voitu tutkia tuomioistuimessa. Oikeusturvalautakunnassa voitiin paneutua siihen monipuolisesti ja yleistekin linjausta hakien.¹

Tässäkään tapauksessa oikeuskysymys ei ollut siinä mielessä urheiluoikeudellinen, että sen ratkaisemiseen olisi tarvittu urheiluoikeudessa kehitettyä käsitteistöä ja yleisiä oppeja. Urheiluelämän tuntemus oli toki nytkin hyödyksi. Ratkaisusuosituksen vaikutus ei toiselta puolelta välttämättä rajoitu pelkästään urheiluun, mikäli tieto asiasta kulkeutuu eteenpäin. Myös muissa järjestöissä kuten kulttuurijärjestöissä voi syntyä erimielisyyttä siitä, keillä on oikeus osallistua päätöksentekoon myönnettäessä järjestämisoikeuksia erilaisille tapahtumille.

Urheilun oikeusturvalautakunta antoi ratkaisunsa kokoonpanossa, johon kuuluivat puheenjohtajana Lauri Tarasti sekä jäseninä Erkki Aurejärvi, Kurt-Erik Forstedt, Heikki Halila ja Magnus Ståhlberg.² Sihteerinä toimi Risto Jalanko. Ratkaisusuositus oli yksimielinen: valitusta pidettiin aiheellisena.

2.2. YhdL 37 § hallituksen ja valiokunnan esteellisyyskysymysten oikeusohjeena

Oikeusturvalautakunnan tuli aluksi ottaa kantaa siihen, mihin normiin perustuvaa oikeusohjetta tapaukseen sovelletaan. Valittaja katsoi kysymykseen tulevan esteellisyyttä yhdistyksen kokouksessa sääntelevän YhdL 26 §:n. Huomaamatta oli mahdollisesti jäänyt, että yhdistyslaissa on oma pykälänsä hallituksen jäsenen esteellisyydestä, YhdL 37 §.

YhdL 37 §:n mukaan hallituksen jäsen tai yhdistyksen toimihenkilö ei saa osallistua hänen ja yhdistyksen välistä sopimusta koskevan eikä muunkaan sellaisen asian käsittelyyn eikä ratkaisemiseen, jossa hänen yksityinen etunsa saattaa olla ristiriidassa yhdistyksen edun kanssa. Tämän lainkohdan voidaan katsoa soveltuvan myös hallitusta alemman tason päätöksentekoon, josta ei ole erikseen säännöksiä yhdistyslaissa. Valiokunta ei rinnastu yhdistyksen organisaatiossa yhdistyksen kokoukseen vaan hallitukseen, joka sekään ei ole varsi-

nainen päätöksentekofoorumi.³ Olisi myös outoa, jos esteellisyysinstituutiota ei sovellettaisi lainkaan hallitustasoa alemmanasteiseen kokousmenettelyyn yhdistyksissä.

2.3. Milloin hallituksen ja valiokunnan jäseneltä edellytetään puolueettomuutta?

Esteellisyydestä on säännöksiä eri puolilla oikeusjärjestystä. Tuomarin, hallintovirkamiehen ja välimiehen esteellisyyden funktio on taustaltaan paljossa samantyyppinen kuin yksityisautonomiaa nauttivissa yhteisöissä ja säätiöissä toimivien yksityisten henkilöiden esteellisyys. Esteellisyyden tarkoituksessa on kuitenkin myös eroja. Tuomarilta, virkamieheltä ja välimieheltä vaaditaan riippumattomuutta ja puolueettomuutta. Aatteellisissa yhdistyksissä asetelma ei yleisesti ottaen ole samanlainen.

Yhdistyksen jäsenen ja hallituksen jäsenen ei edellytetä olevan neutraaleja yleistä etua edistäviä toimijoita, vaan aatteellisissa kysymyksissä on lupa toimia tavoitteellisesti ja vaikuttaa yhdistyksen suuntaan. Hallituksen jäsen saa niin ikään osallistua äänestykseen, kun päättään hallituksen tai sen jäsenen nauttimasta luottamuksesta yhdistyksessä. Yhdistyksen jäsen saa myös käyttää äänivaltaa, kun ratkaistavana on kysymys hänen erottamisestaan. YhdL 37 §:ssä ei ylimalkaan ole esillä jäsenten välinen eturistiriita, vaan esteellisyyssääntelyn funktiona on ollut puuttuminen jäsenen yksityisen edun ja yhdistyksen väliseen konfliktiin.

Yhdistyksen hallituksen jäsenen esteellisyyttä ei ole YhdL 37 §:ssä sidottu puolueettomuusvaatimukseen. Lainkohdan ala on pykälätekstin valossa muutenkin verrattain suppea. Risto Riitesuo on asettunut sille kannalle, että hallituksen jäsenen esteellisyysperusteita voidaan eräissä tapauksissa laajentaa sääntöperusteisesti⁴ ja että tulkintaa on mahdollista kehittää esteellisyyttä laajentavaan suuntaan⁵.

Riitesuon kannanmuodostus on perusteiltaan hyväksyttävää, ja siihen on viitattu myös tarkasteltavana olevassa oikeusturvalautakunnan ratkaisussa. Yhdistyksen hallinnon puolueettomuutta voidaan tietyissä rajoissa pyrkiä edistämään, mutta rinnastuksissa julkisen vallan ja tuomiovallan käytössä esiin tulevaan esteellisyyteen on oltava varovainen. Missä nämä rajat kulloinkin kulkevat, ei ole aina helppo määrittää.

Riitesuo on lähtenyt siitä, että muun muassa sukulaisuus voi muodostaa YhdL 37 §:n mukaisen esteellisyyden, mutta mahdollisia esteellisyystilanteita on arvioitava kohta kohdalta sellaisen puolueettomuuden vaarantumisen kannalta, joka on yhdistyksissä relevanttia.⁶ Hän on katsonut esteellisyyden tulevan niin ikään kysymykseen kurinpitoasioissa, joissa tarvitaan korostettua puolueettomuutta.⁷ Tämä seikka on mainittu huomionarvoisella tavalla tarkasteltavana olevan oikeusturvalautakunnan ratkaisun perusteluissa. Kurinpitoratkaisuissa ei ole kysymys aatteellisista linjauksista, normaaleista järjestöpäätöksistä, vaan tuomitsemistoiminnasta, jossa päätöksentekijöiden sidonnaisuuksia tulee välttää.

Urheilun oikeusturvalautakunnan omat säännöt ilmentävät hyvin niitä vaatimuksia, joita puolueettomuudelle on syytä asettaa kurinpitoasioissa. Lautakunnan jäsen tai sihteeri on näet sääntöjen 12 §:n mukaan esteellinen käsittelemään asiaa

1. jos hän tai hänen puolisonsa taikka lähisukulaisensa on asiassa osallisena tai tämän avustajana tai edustajana;
2. jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai muille 1. kohdassa tarkoitetuille henkilöille;
3. jos hän on asiassa osallisena olevan seuran jäsen tai yhteisön luottamushenkilö taikka palvelus- tai toimeksiantosuhteessa tällaiseen yhteisöön; taikka
4. jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta syystä ilmeisesti vaarantuu.

Kurinpitoasiat ovat poikkeusasemassa yhdistyksen hallituksen tai valiokunnan päätöksenteossa. Samanlaista puolueettomuusvaatimusta ei siten ole voitu kohdistaa esimerkiksi päätöksentekoon avustusten myöntämisessä jäsenille. Riitesuo onkin kiinnittänyt huomiota siihen, että YhdL 37 §:ään perustuva esteellisyys tulee harvoin kysymykseen myönnettäessä avustuksia tai vastaavia jäsenyhdistyksille tai muille yhteisöille. Perusteena on se, että hallituksen jäsenen yksityinen etu ei ole kyseisissä tapauksissa ristiriidassa yhdistyksen edun kanssa.⁸

Vaikka yhdistyksissä on syytä huolehtia tavalla tai toisella tasapuolisuudesta avustuspäätöksien teossa, jos kaikki jäsenjärjestöt eivät ole edustettuina hallituksessa tai valiokunnassa, päätöksenteon esteellisyyssäännöksiä ei tavallisesti jouduta soveltamaan. Jos päätökset kuitenkin loukkaavat olennaisesti jäsenten yhdenvertaisuutta, seurauksena voi kuitenkin olla mitättömyys.

2.4. Olivatko arvokisoja hakeneiden veneseurojen edustajat esteellisiä?

Oikeusturvalautakunta totesi ratkaisussaan, ettei Suomen Veneilyliiton säännöissä ollut määräyksiä nopeuskilpailutoimikunnan jäsenten esteellisyydestä ja ettei esteellisyydestä ollut saadun selvityksen mukaan muodostunut aikaisempaa vakiintunutta käytäntöä. Tämä oli lisäargumenttina sille päättelylle, jonka mukaan hakijaseuran edustajat eivät olleet YhdL 37 §:n mukaan esteellisiä päätöksenteossa.

Hakijaseurojen edustajat ovat hyvinkin voineet jäädä itseään arvokilpailujen järjestämisoikeudesta päätettäessä, mutta tästä ei ole syntynyt minkään lajin osalta yleisesti tietoon tullutta käytäntöä. Yksittäistilanteilla ei ole oikeudellista merkitystä senkään vuoksi, ettei päätöksenteosta pidättymiseen ole luultavasti katsottu olevan oikeudellista velvollisuutta jääväämiseen vaan perusteena ovat olleet eettiset syyt.

Riitesuo ei ole käsitellyt tutkimuksessaan esillä olevaa asiaa, jota ei ole tähän asti koettu ongelmalliseksi järjestöelämässä. Oikeustutkimuksen tarkoituksena ei olekaan kaikkiin kuviteltavissa oleviin yksityiskohtiin paneutuminen vaan suuntaviivojen hahmottaminen relevantin aineiston avulla. Oikeusturvalautakunnan ratkaisun voidaan sanoa olevan sopu-soinnussa Riitesuon esityksen kanssa. Tämä vahvistaa ratkaisun legitimitettä, joskaan ratkaisua ei ole voitu suoraan johtaa Riitesuon tekstistä.

Ei ole itsestään selvää, pidetäänkö ratkaisua oikeudenmukaisena siellä, missä huomiota kiinnitetään ensisijaisesti arvokysymyksiin. Havaintojeni mukaan on urheiluvaikuttajia, joiden mielestä hakijaseurojen edustajien tulisi jäädä itseänsä arvokilpailujen järjestämisoikeutta haettaessa. Jäljempänä palataan siihen, onko merkitystä sillä, miltä ratkaisu näyttää.

Vertailun vuoksi voidaan mainita, ettei Kansainvälisessä Olympiakomiteassa ole pidetty esteellisinä hakijamaiden edustajia päätettäessä olympiakisojen järjestämisoikeudesta. Olympiakisojen hakijana ovat tosin kaupungit eivätkä KOK:n jäsenmaat, eivätkä KOK:n jäsenet ole KOK:n käsityksen mukaan jäsenmaiden edustajia vaan päinvastoin KOK:n edustajia jäsenmaiden kansallisissa olympiakomiteoissa. Tämä ei perusteiltaan muuta asetelmaa asiakysymyksessä.

Jäsenseuroista valitut henkilöt eivät ole liiton toimielimissä oikeudellisesti arvioiden seurojen vaan liiton edustajia.⁹ Tämän varaan ei kuitenkaan voida tehdä päätelmiä esteellisyydestä; muuten sorruttaisiin väärille jäljille johtavaan käsiteläinopilliseen ajateluun.

2.5. Voiko käytäntö muuttua?

Oikeusturvalautakunnan perustelujen johdosta ei voida suoraan sanoa, olisiko ratkaisu ollut toinen, jos liiton säännöissä olisi hakijaseuran edustajat määrätty esteellisiksi tai jos alan vakiintuneen käytännön mukaan näitä olisi pidetty esteellisinä. Kysymyksen on YhdL 37 §:n tulkinnasta: salliiko se tällaisen pätevän sääntödisponoinnin tai olisiko lain sanamuotoa venytettävissä niin pitkälle, että käytäntö mahdollistaisi kyseisen esteellisyyssperusteen laajennuksen.

Yhdistysrekisterin tarkastettavaksi ei ole saadun tiedon mukaan toimitettu sellaisia urheilun lajiliiton sääntöjä, joissa esteellisyyttä olisi laajennettu käsittämään arvokilpailujen järjestämisoikeutta koskevan päätöksenteon.¹⁰ Ei ole varmaa, olisiko nykyisten oikeuskäsitysten vallitessa perusteita hyväksyä tällainen sääntödisponointi.

Ainakin jossain määrin kysymys on siitä, millaiseksi arvokilpailujen myöntämisoikeus yhdistyksissä koetaan. Käsitykset voivat muuttua siihen suuntaan, että vain niiden halutaan osallistuvan arvokilpailujen myöntämistä koskevaan päätöksentekoon, joilla ei ole oman seu-

ransa intressiä asiassa. Jos hakijaseurojen edustajat pieteettisyydestä vetäytyvät päätöksenteosta, asiassa ei voi syntyä muita pulmia kuin lähinnä teoreettinen vahingonkorvausvastuu. Jos sääntöihin onnistutaan kirjaamaan tätä tarkoittava esteellisyysperuste, ongelmia syntyy, jos sen lainmukaisuudesta syntyy myöhemmin kiistaa järjestön sisällä. Voidaanhan yhdistysrekisteriviranomaisen hyväksymien sääntöjen pätevyys riitauttaa tuomioistuimessa.

Kiinnekohtien hakemiseksi voidaan vielä todeta, että arvokilpailujen myöntämistä koskeva päätös on tavallisesti lajiliitossa kantavuudeltaan paljon merkittävämpi ratkaisu kuin toiminta-avustusten jakaminen seuroille. Sen mukanaan tuoma julkisuusarvo ja taloudellinen hyöty saatetaan kokea niin korkeaksi, ettei kenenkään katsottaisi sallia toimivan päätöstä tehtäessä "tuomarina omassa asiassaan". Jos hakijaseurojen jäsenet olisivat esteellisiä avustuspäätöksiä tehtäessä, kyseinen logiikka olisikin perusteltu. Kun näin ei kuitenkaan meillä vaikiintuneen käsityksen mukaan ole asian laita, esteellisyys ei vallitsevan opin mukaan ulotu tällaiseen jäsenseurojen väliseen intressiristiriitilanteeseen.

Esteellisyyden osalta voidaan vielä viitata keskusteluun siitä, miltä oikeuden pitää näyttää, eli mitä merkitsee lausuma "justice must be seen to be done". Göran Portin on voinut vakuuttavasti osoittaa, että kun on ollut kysymys tuomarin esteellisyydestä, linjausten tulee perustua ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuihin, ei kansalliseen tilkkutäkkiin siitä, miltä oikeuden tulee ihmisoikeussopimuksen valossa näyttää. Siksi ei voida spekuloida esimerkiksi sillä, mitä keskivertokansalaisen tiedontasoa edustava kansalainen katsoo, vaan ihmisoikeustuomioistuimen linjan mukaisesti on esteellisyyteen oltava objektiiviset, legitiimit syyt.¹¹

Esteellisyys yhdistyksen toimielimissä ei perustu ihmisoikeussopimukseen. Merkitystä vailla ei ihmisoikeussopimuksen tulkinnasta käytävä keskustelu kuitenkaan tältäkään osin ole. Tarkasteltaessa esteellisyyttä yhdistyksen toimielimissä ei voida lähtökohdaksi asettaa keskivertokansalaisen ajatuksia asianmukaisesta käsittelystä, vaan perustana on oltava kurinalainen lainoppi.

4. Kilpailuoikeuden ja jäsenten yhdenvertaisuuden vaikutus päätöksentekoon

Suomalaisessa doktriinissa vallitsevan käsityksen mukaan ns. puolijulkisoikeudellisia yhdistyksiä ei aseteta päätöksentekomuotoja arvioitaessa eri asemaan "tavallisiin" yhdistykseen nähden.¹² YhdL 37 §:n "normaalitulkinna" poikkeavien esteellisyysperusteiden omaksu- mista ei siksi voida vaatia, vaikka urheilun lajiliitolla katsottaisiin olevan kilpailuoikeudellisesti määräävä markkina-asema. Tasapuolisuusvelvoite ei vaikuta siihen, keillä on oikeus osallistua päätöksentekoon.

Missä tahansa yhdistyksessä, niin myös urheilun lajiliitossa, on noudatettava YhdL 33 §:ää.

Sen mukaan yhdistyksen päätös ei saa päätöksentekotavaltaan eikä sisällöltään olennaisesti loukata jäsenten yhdenvertaisuutta. Tämä ei kuitenkaan edellytä esimerkiksi sitä, että jokaisen hakijaseuran olisi vuorollaan päästävä järjestämään arvokilpailut. Kysymys on kuitenkin aatteellisesta eli järjestöllisestä ratkaisusta eikä taloudellisen edun myöntämisestä seuroille. Autonomiaan kajoamiseen tulee olla tässäkin erityiset perusteet.

Yhdistyslaissa ei liioin ole operoitu epäoikeutetun taloudellisen edun omimisella yhdistyksen jäsenelle. Siksi ei yhdenvertaisuuden loukkaukseen voida hevin vedota, vaikka arvokilpailujen myöntämisoikeus jatkuvasti annetaan vain jollekin seuralle, jos tähän on asianmukaiset perusteet.¹³

5. Voidaanko arvokilpailujen myöntämisestä päättää valiokunnassa?

Suomen Veneilyliiton päätöksestä Urheilun oikeusturvalautakuntaan tehdyssä valituksessa ei kyseenalaistettu liitossa omaksuttua toimivaltajakoa, jonka mukaan ratkaisuvallasta oli tällaisessa asiassa hallitustasoa hierarkkisesti alempana. Päätöksen johdosta ei liioin haettu vahingonkorvausta menetetyin järjestämisoikeuden perusteella. Kokonaan oma asiansa olisi ollut, miten menestyksellisesti tällaisia vaatimuksia olisi voitu esittää lautakunnassa sen toimivallan vuoksi.

Olen käsitellyt väitöskirjassani "Toimivaltajako yhdistyksissä" toimivaltaa asiakysymyksissä hallituksen alapuolella olevassa organisaation osissa.¹⁴ Merkittävin tutkitava kohdealue on ollut se, millainen asema valiokunnilla voi olla yhdistyksissä.¹⁵ Arvokilpailujen myöntämistä koskevaa päätöksentekoa en ole kuitenkaan ottanut tarkasteltavaksi.

Toimivaltajakoa yleisesti koskevien periaatteiden johdosta on lähdettävä siitä, ettei näin merkittävästä asiasta päättäminen voi kuulua valiokuntatasolle. Monialaseuroissa ei liioin voida pitää ratkaisuvallasta laji- ja jaoston myötävaikutukseen, jos pääseuran toimitus ei ole mahdollisuuksia puuttua jälkikäteenkään tehtävään ratkaisuun.

Käytännössä on kehitetty hyväksyttäviä tapoja, joilla yhdistyksen hallituksen kanta on sidottu valiokunnan tai jaoston myötävaikutukseen, ja niitä voidaan käyttää myös arvokilpailujen järjestämisoikeudesta päätettäessä. Olen tehnyt niistä selkoa väitöskirjassani.¹⁶ Suomen Veneilyliiton tapauksessa ei tällaisia ollut kuitenkaan käytössä.

6. Epäasiallinen vaikuttaminen päätöksentekijöihin

6.1. Tosiseikastokuvauksia ja alustavia kannanmäärittäviä

Ajankohtaisena syynä otsikkokysymyksen käsittelyyn on se, että Etelä-Afrikka hävisi heinä-

kuussa 2000 FIFA:n hallituksessa toimitetussa äänestyksessä yhdellä äänellä jalkapallon vuoden 2006 MM-kilpailujen järjestämisoikeuden Etelä-Afrikalle. Uuden Seelannin edustaja äänesti tyhjää, vaikka hänen taustaryhmänsä katsottiin velvoittaneen häntä äänestämään tässä tilanteessa Etelä-Afrikkaa. Saksan väitettiin tarjonneen lahjuksia FIFA:n hallituksen jäsenille. Lehtitietojen mukaan asiassa on vaadittu oikeudellisia selvityksiä.¹⁷

Ainakin kaksi pulmatilannetta ratkeaisi varsin selkeästi, mikäli jalkapallon MM-kisojen myöntämistä koskevaan päätöksentekoon sovellettaisiin Suomen oikeutta. Oikeudellisesti sitovaa äänestysohjetta ei näet voida antaa hallituksen jäsenelle¹⁸, eikä yhdistyksen säännöissäkään voida estää äänestämästä tyhjää¹⁹. Päätöksentekijöiden painostaminen on sen sijaan oikeudelliselta kannalta hankalammin selvítettävä asia.

Urheilun arvokilpailujen myöntämisestä päättäviin saatetaan kohdistaa monenlaista vaikuttamista. Suomen oloissa keinot lienevät varsin lieviä verrattuna siihen, millaisia ne voivat olla muualla. Oman hakemuksen esittely on tavallisesti sellaista, mitä ennen kutsuttiin nimellä kauppiaalinen kehuminen tai enuntiativinen vakuuttelu. Sillä ei ole tavallisesti oikeudellista merkitystä: vaikuttamisen kohteeksi joutuneen on ymmärrettävä, että hakija esittää asiansa myönteisessä valossa pulmatilanteita vähätellen. Kilpailevien ehdokkaiden hakemusten arvosteleminen, siltä osin kuin sitä saattaa esiintyä, ei liioin ole samasta yleensä oikeudellisesti ongelmallista.²⁰

Muualla maailmassa voivat käytössä olla kovemmatkin otteet. Jalkapallon MM-kilpailujen alla lähetetyt lahjuskirjeet vaikuttavat ainakin tätä kirjoitessa huononta pilalta: todellisesta, oikeudellisesti merkityksellisestä lahjomisesta ei voi olla kysymys, jos tällä tasolla luvataan tarjota toivotusta äänestyskäyttäytymisestä palkkioksi käkikelloja. Tällaisen luulisi vaikuttavan asianomaisen hakijan kannalta kielteiseen suuntaan, mikäli viesti vaikuttaa uskottavalta.

Tilanne on jo toinen, jos asianomaisen maan lajiliitolle luvataan merkittäviä rahanarvoisia etuja kuten valmennus- ja leiritukea, niin kuin eräissä tapauksissa on ilmeisesti tapahtunut. Kuten tunnettua Kansainvälisen olympiakomitean jäsenille ja näiden lähipiireille on annettu etuja, joita pidettäisiin rikosoikeudellisesti lahjuksina, jos ne olisi annettu tuomarille tai virkamiehelle.²¹

Kun urheilun arvokilpailun myöntämisestä päättävälle luvataan merkittäviä taloudellisia etuja tai kun asianomainen ottaa niitä vastaan, ei olla tekemisissä rikosoikeudellisen vastuun kanssa. Siviilioikeudellinen pätemättömyys voi sen sijaan tulla harkitavaksi, jos tällöin rikotaan asianomaisen järjestön asettamia normeja.

Poissuljettua ei ole, että käytössä jo ovat tai tulevat olemaan vielä tiukemmat otteet. Syynä voi olla mm. se, että kansainvälinen rikollisuus on iskeytynyt myös urheiluedonlyöntiin, jonka piiriin voi kuulua arvokilpailujen myöntäminen. Päätöksentekijään tai hänen lähipiiriinsä kohdistuva uhkaus saattaa jopa sisältää pakottavan hengen tai terveyden vaaran eli täyttää oikeustoimilain 28 §:n törkeän pakon tunnusmerkistön.

6.2. Oikeustoimiopillinen pätemättömyys ja arvokilpailujen myöntämistä koskeva päätöksenteko

6.2.1. Doktriinin perusteita

Suomen oikeustieteessä on käsitelty jonkin verran sitä kysymystä, miten oikeustoimiopillinen pätemättömyys vaikuttaa yhteisön päätöksen pätevyYTEEN. Aihetta ensimmäisinä käsitelleistä tutkijoista voidaan mainita Taxell²² ja Kyläkallio²³. Perinpohjaisimmin siihen on paneutunut Havansi teoksessaan "Panttioikeus osakkeeseen. Toinen osa". Olen pääasiassa Havansin syvälliseen pohdintaan tukeutuen pyrkinyt lähestymään tematiikkaa yhdistysoikeuden kannalta tarkastellessani yhdistyksen jäsenyyden syntyyn liittyviä pätemättömyystilanteita.²⁴ Yleisemmällä tasolla olen käsitellyt aihetta Tarastin kanssa kirjoittamassani teoksessa "Yhdistysoikeus".²⁵

Havansi on hakenut vastauksia siihen, miten osakkeenomistajaa ja ulkopuolista suojataan osakeyhtiön disponoinneilta. Hän on päätenyt sivullisen immuniteettia tutkiessaan siihen, että oikeustoimiopilliset pätemättömyysperusteet voivat soveltua myös yhteisöjen päätöksentekoon - muussakin kuin asunto-osakeyhtiöiden päätöksenteossa, johon hän on kiinnittänyt erityistä huomiota. Havansi on KKO-prejudikatuuriakin hyväkseen käyttäen voinut päätyä siihen, että OikTL 33 § soveltuu laajasti osakeyhtiöiden päätöksentekoon. Tekstin otsikoinnin ja sisällönkin perusteella myös muut oikeustoimilain 3 luvun pätemättömyysperusteet voivat hänen mukaansa tulla kysymykseen pätemättömyysperusteina osakeyhtiöissä. Osakeyhtiölain omat pätemättömyyssäännökset eivät näin sulkisi pois niiden soveltamista.²⁶

6.2.2. Sivullisen immuniteetti ja arvokilpailuja hakenut taho

Havansin tertiuksen immuniteettia koskeva oppi soveltuu sikäli yhdistyksen päätöksentekoon, että YhdL 33 §:ssä on säädetty sivullisen oikeutta loukkaava päätös mitättömäksi. Näin tosin olisi juuri Havansinkin esittämien käsitysten perusteella, vaikkei asianomaista säännöstä yhdistyslaissa olisikaan. Eri asia kuitenkin on, voiko arvokilpailujen järjestämisoikeutta hakenut - tässä tapauksessa lakiperusteisen - sivullisen immuniteetin opin myötä saada kumotuksi yhdistyksen päätöstä, jolla kyseinen hakija on epäasiallisen menettelyn vuoksi tullut sivuutetuksi.

Kilpailujen järjestämisoikeudesta päättäminen kuuluu yhdistysautonomian piiriin, eikä hakija voi siksi vedota ns. objektiivisiin syihin, joiden perusteella hakemuksen olisi pitänyt menestyä kilpailussa. Tilanne on sama mm. silloin, kun yhdistys on palkkaamassa itselleen työntekijää.

Arvokilpailujen järjestämisoikeutta itselleen hakenut kokee oikeuttaan loukatun, jos epäasiallinen menettely yhdistyksen sisällä on johtanut hakemuksen menestymättä jäämiseen. Asetelma ei kuitenkaan ole sama kuin esimerkiksi asunto-osakeyhtiössä: erityisesti paljon siteeratusta KKO:n ratkaisusta 1961 II 100 ilmenevällä tavalla on voitu suojata asunto-osakeyhtiön tulevia määräysvallan käyttäjiä julistamalla OikTL 33 §:n perusteella mitättömäksi päätös, jossa on myönnetty hallinnolle vastuuvapaus ja heikennetty näin yhtiön asemaa siitä, millainen sen on perustellusti voitu olettaa olevan. Arvokilpailujen hakija ei voi vedota tällaiseen konkreettiseen sopimusasemaan eikä siihen perustuviin sopimusodotuksiinsa, jos sivullisen sopimusasemaa ei ole heikennetty. Tämä ei näytä voivan vedota menettelyvirheisiin sillä tavoin kuin yhdistyksen jäsenet.

6.2.3. Oikeustoimioppiin vetoaminen yhdistyksen sisäisesti

6.2.3.1. Doktrinäärisiä kysymyksiä

Asetelma poikkeaa edellä kuvaillusta, jos menettelyvirheeseen vedotaan arvokilpailujen myöntämisestä päättäneen yhdistyksen sisällä. Kyläkallio on asettunut aikaisemman osakeyhtiölain aikana julkaisemassaan monografiassa varovaisesti sille kannalle, että osakeyhtiön osakkeenomistaja voi ainakin joissain tilanteissa vedota tahdonilmaisun muodostamisessa tapahtuneeseen virheeseen tai siihen rinnastettavaan tilanteeseen.²⁷ Hän on toistanut käsityksensä myös nykyiseen osakeyhtiölakiin perustuvissa esityksissä.²⁸ Kuten edellä on havaittu, Havansin voidaan todeta olevan varauksettommamminkin tällä kannalla.

Olen omasta puolestani käsitellyt asiaa yhdistysoikeuden kannalta ja tukeutunut pitkälti Havansin yhtiöoikeudessa esittämiin käsityksiin. Samalla olen alleviivannut näyttökysymysten hankaluutta.²⁹ Asiassa voidaan viitata myös siihen, että YhdL 32 §:n mukaan yhdistyksen jäsen voi moittia tuomioistuimessa yhdistyksen päätöstä, jos se ei ole syntynyt asianmukaisessa järjestyksessä.

YhdL 32 §:n ei ole tosin mainittu tarkoittavan oikeustoimiopillista pätemättömyyttä, vaan se koskee säännönmukaisesti "näkyvissä" olevia (kokous)menettelyvirheitä toisin kuin oikeustoimiopilliset pätemättömyysperusteet. Niissä on tavallisesti kysymys kokoustilanteessa piiloon jääneestä vaikuttamisesta, joka voi johtaa myös siihen, että painotuksen kohteeksi jää pois kokouksesta. Myös tämä voi muodostaa pätemättömyysperusteen. Sinänsä on mahdollista, että YhdL 32 §:ään ja oikeudelliseen tahdonmuodostukseen perustuvat

pätemättömyysperusteet vaikuttavat rinnakkain, jolloin kumpaankin voidaan vedota omien edellytystensä mukaisesti.

KKO:ssa ratkaistavaksi tulleissa osakeyhtiöoikeudellisissa jutuissa tahdonilmaisvirheisiin on puuttunut osakkeenomistaja tai (muu) sivullinen, joka on voinut vedota kanteensa perusteeksi varallisuuspitoisiin oikeuksiinsa, taloudelliseen intressiinsä.³⁰ Tuomioistuin on voinut todeta osakkeenomistajan tai sivullisen olevan oikeuttaan loukkaavan yhtiön päätöksiin nähdessä immuuni, jollei päätöksiä ole tehty asianmukaisessa järjestyksessä.

Asetelma on toinen, jos yhdistyksen jäsen vetoaa oikeustoimiopillisiin pätemättömyysperusteisiin voimatta tukeutua siihen, että yhdistyksen päätös on loukannut hänen varallisuuspitoisia oikeuksiaan. Tässä tapauksessa on loukattu yhdistyksen eikä jäsenen intressiä, ei tosin välttämättä niin suoranaisesti kuin siinä Lakimies-lehdessä käsittelemässäni tapauksessa, jossa joku on päässyt yhdistyksen jäseneksi yhdistystä erehdyttämällä. Olen perustellut oikeustoimiopillisten pätemättömyysperusteiden soveltumista tähän tilanteeseen osaksi sillä sopimuksenkaltaisella tilanteella, joka vallitsee yhdistyksen ja jäsenen välillä.³¹ Tällainen asetelma on tosin konstruoitavissa arvokisojen järjestämisoikeuden saaneen ja yhdistyksen välillä, mutta näin ei ole asian laita puhtaasti aatteellisia päätöksiä tehtäessä.

Osakeyhtiöoikeudellisessa kirjallisuudessa ei ole esitetty erikseen sitä vaatimusta, että oikeustoimiopilliset pätemättömyysperusteet soveltuisivat vain varallisuuspitoisten oikeuksien suojaksi. Asiaa ei ole tarvinnut harkita, kun käytännössä ei ilmeisesti ole tullut vastaan tilanteita, joissa muut intressit olisivat kaivanneet suojaa. On kuitenkin ajateltavissa, että esimerkiksi yhtiökokouksen suorittamisessa vaaleissa vedottaisiin tahdonmuodostusvirheeseen. Niissähän ei kenelläkään ole osakkeenomistajana varallisuusoikeudellista intressiä lopputuloksen korjaamiseen.

OikTL 36 §:n soveltamisalaa on katsottu voitavan laajentaa yhteisöoikeudessa puhtaan varallisuusoikeudellisen alueen ulkopuolelle³², ja (oikeustoimi)lakiin kirjaamattomien tahdonmuodostusvirheiden soveltamiseen on koko oikeusjärjestyksen kentässä suhtauduttu yhä myönteisemmin, joskin yleistäviä päätelmiä varoen³³. Näidenkin seikkojen vuoksi saatetaan puoltaa sitä kantaa, että mihin tahansa OikTL 3 luvussa sääneltyyn tahdonmuodostusvirheeseen voitaisiin vedota yhdistysten päätöksenteossa niiden omien soveltamiskriteerien rajoissa. Näin todettaessa on kuitenkin syytä korostaa sitä, että mikä tahansa tahdonmuodostusvirhe ei voi johtaa pätemättömyyteen. Yhdistystoiminnan luonteeseen kuuluvat myös valtapeli ja kovakin voimainmittelö, jotka eivät ole vieraita urheilijärjestöillekään. Siksi on hyväksyttävä tai pikemminkin siedettävä varsin pitkällekin menevät päätöksentekijöihin kohdistuvat painostustoimet.

6.2.3.2. Tahdonmuodostusvirheisiin vetoamisen rajat

Tahdonmuodostusta koskevia pätemättömyysperusteina voivat käytännössäkin tulla kysymykseen mm. pakottaminen (OikTL 28-29 §), petollinen viettely (OikTL 30 §), kiskominen (OikTL 31 §) sekä kunnianvastainen ja arvoton vetoaminen oikeustoimeen (OikTL 33 §). Viimeksi mainitun lainkohdan perusteella voidaan (rajoitetusti) vedota virheellisten tietojen perusteella tehtyyn päätökseen, milloin motiivierehdykseen vetoamisen edellytykset täyttyvät asianomaisen itsensä erehdyttyä päätöksensä vaikuttimissa. Tarkasteltavana olevassa tilanteessa sen toteutuminen liene harvinaista. Ennemmin voi kysymykseen tulla se OikTL 30 §:n tai 33 §:n tunnusmerkistön täyttävä tilanne, jossa päätöksentekijää on johdettu tämän tahdonmuodostukseen vaikuttaneella tavalla harhaan virheellisiä tietoja antamalla tai tietoja salaamalla.

Tahdonmuodostusvirhetilanteissa on kantajana oltava yhdistyksen jäsen. Kanneperusteena ei ole sitä YhdL 32 §:ään kirjattua vaatimusta, jonka mukaan kanneoikeus on vain sillä, joka ei ole myötävaikuttanut tehtyyn päätökseen. Vaatimuksena on sen sijaan se, että kantajan omaan tahdonmuodostukseen on vaikutettu pätemättömyyskynnyksen ylittävällä tavalla. Kanteen nostamisessa ei olla sidottuja YhdL 32 §:ssä säädettyyn kolmen kuukauden moite-aikaan.³⁴

Tahdonmuodostusvirheeseen vetoamisessa on vaatimuksena se, että virhe on voinut vaikuttaa lopputulokseen. Selvimmin tämä tarkoittaa sitä, että äänestyksen tulos olisi muuttunut päinvastaiseksi, jos tahdonmuodostusvirhe ei olisi päässyt vaikuttamaan lopputulokseen.³⁵ Sinänsä on ajateltavissa, että myös muut kuin painostuksen kohteeksi joutuneet olisivat voineet muuttaa kantaansa, jos painostusta ei olisi ollut. Tässä tapauksessa syy-yhteyttä on kuitenkin vaikea osoittaa, minkä vuoksi kyseisellä perusteella kanne ei käytännössä menestyne.³⁶

Oikeustoimiopilliset tahdonmuodostusvirheet on tapana jakaa vahvoihin ja heikkoihin. Vahvaan pätemättömyysperusteeseen vedottaessa ei merkitystä ole sillä, onko sopimuskumppani ollut ns. perustellussa vilpittömässä mielessä tahdonmuodostusvirheen osalta.

Oikeustoimilain vahvoista pätemättömyysperusteista voi käytännössä tulla kysymykseen lähinnä Suomen ulkopuolella urheilun arvokilpailujen päättämistilanteessa törkeä pakko. Sen tunnusmerkistöön kuuluu väkivaltainen pitelemine tai pakottavan hengen tai terveyden vaaran käsittävä uhkaus. Jos sen tunnusmerkistö toteutuu, ei enää tarvitse osoittaa kenenkään olleen tietoinen uhkauksesta. Pätemättömyyteen vetoaminen edellyttää kuitenkin reklamoimista eli virheeseen vetoamista heti uhan poistuttua.

Heikkoihin pätemättömyysperusteisiin vetoaminen edellyttää oikeustoimilain mukaan vas-

tapuolen vilpillistä mieltä. Tästä vaatimuksesta ei voitane poiketa, kun kysymys on yhteisöjen päätöksenteosta. Sopimustilanteissa ei ole yleensä vaikea osoittaa, kenen vilpillisestä mielestä on kysymys. Tilanne ei ole samanlainen, kun yhdistyksen jäsenen katsotaan joutuneen toimimaan jonkin heikon pätemättömyysperusteen tunnusmerkistön aiheuttamalla tavalla.

Kun kysymys on arvokilpailujen myöntämisestä, vastapuoli on kuitenkin olemassa. Kyseessä on se hakija, jolle on päätetty myöntää oikeus kilpailujen järjestämiseen. Siksi joudutaan heikkojen pätemättömyysperusteiden osalta arvioimaan vilpillistä mieltä sen näkökulmasta. Jos hakija on peustellusti vilpittömässä mielessä painostustoimien johdosta, pätemättömyyteen ei voida vedota.

6.3. Vahingonkorvausoikeus menestymättä jääneen hakemuksen johdosta

Arvokilpailujen järjestämisoikeutta hakenut on voinut käyttää hakemukseensa runsaasti varoja, jotka menevät mahdollista PR-arvoa lukuun ottamatta hukkaan, mikäli hakemus ei menesty. Sama koskee hakijan ns. yhteistoimintakumppaneita. Jos hakijalla ei ole oikeudellisia keinoja saada tahdonmuodostusta koskeneen menettelyvirheen vuoksi pätemättömänä pitämänsä yhdistyksen päätöstä kumotuksi, pohdittavaksi voi tulla vahingonkorvauksen mahdollisuus. Korvattavana vahinkona saatetaan ajaella vaadittaan joko negatiivisen sopimusintressin sisältäviä tarjouksen valmistelukustannuksia tai positiivisen sopimusintressin perusteella saamatta jäänyttä voittoa.

Kysymyksenasettelua ja ratkaisuperusteita valaisee esillä olevassa asiassa KKO:n ratkaisu 1999:48, jonka ratkaisuseloste on kirjattu seuraavalla tavalla:

Asunto-osakeyhtiö oli urakkatarjouspyynnössä sitoutunut noudattamaan rakennusalan urakkakilpailun periaatteita (RT 16-10182). Se oli noita periaatteita rikkoen urakkatarjousten avaamisen jälkeen ryhtynyt neuvottelemaan tarjouksen tekijöiden kanssa urakkahinnoista ja hyväksynyt sen jälkeen muun kuin alun perin edullisimman tarjouksen tehneen rakennusliikkeen uuden halvemman tarjouksen. Rakennuttaja velvoitettiin korvaamaan alunperin edullisimman tarjouksen tehneelle rakennusliikelle urakan menettämisestä aiheutunut vahinko, jota arvioitaessa pidettiin lähtökohtana niin sanottua positiivista sopimusetua.

Referoitu ratkaisu koskee rakennusurakkaa, mutta sillä on yleisempääkin ennakkopäätösarvoa. Olennaista asiassa oli se, että rakennusalan urakkakilpailussa on vahvistettu auktoritatiivisesti alan menettelysäännöt. Kun niitä oli sitouduttu noudattamaan, edullisimman tarjouksen tehneellä oli legitiimi sopimusodotus.³⁷ Urheilun arvokilpailujen järjestämisoikeudesta päätettäessä asetelma voisi sinänsä olla samanlainen. Käytännössä

se ei kuitenkaan ole sitä ollut.

Urheilun arvokilpailujen järjestämisestä ei ole organisoitu tarjouskilpailuja, joissa kilpailtaisiin pelkästään hinnalla tai muun objektiivisesti arvioitavissa olevan seikan perusteella, joka olisi ilmoitettu etukäteen. Rakennusalan urakkakilpailun periaatteiden kaltaista normistoa ei alalla ole. Arvokilpailujen isännöyden valinnassa ovat painaneet arvostuksenvaraiset tekijät, joita ei ole voitu etukäteen vahvistaa saati ilmoittaa hakijoille. Yhdistysjuridiikan kielellä ilmaistuna päätöksentekoa suojaava yhdistysautonomia.

Järjestön päätöksenteossa ilmenneisiin menettelyvirheisiin vetoaminen ei anna mahdollisuutta vaatia vahingonkorvausta. Menettelyvirhe ei sisällä kilpailujen myöntämisestä päättävän yhdistyksen sopimusrikkomusta tai sopimuksentekotuottamusta hakijatahoon nähden. Poissuljettua ei sen sijaan sinänsä ole se, että hakija voisi saada korvauksen hakemuksentekokuluistaan sekä mahdollisesti jopa osaksi hukkaan menneistä investoinneista, jos syrjijän täyttäisi culpa in contrahendo -vastuun tunnusmerkistön.³⁸

Käytännössä negatiivisen sopimusintressin korvausta ei kuitenkaan hevin saatane. Arvokilpailujen hakemista eivät näet edellä sopimusneuvottelut, joiden perusteella hakija voisi oikeudellisestikin perustellulla tavalla uskoa tulevansa valituksi, kunnes ilmenee, että jonkin epäasiallisen syyn vuoksi hakemus ei menesty. Arvokilpailujen hakijan on varauduttava siihen, että hakijoita on useita ja että kisojen hakemista koskevilla vakuutteluilla ja kehoituksilla ei siksikään voi olla korvausvelvollisuutta perustavaa merkitystä.

Esitetyn mukaisesti ei esimerkiksi Helsinki-Lillehammer -yhteenliittymä ole voinut hakea korvausta siitä, että sen olisi annettu ymmärtää olevan erinomainen ehdokas vuoden 2006 olympiakisoja haettaessa, vaikka nyttemmin voitaisiin osoittaa, ettei valitsijoiden enemmistöllä ollut aikomustakaan hyväksyä jaettuja kisoja. Asetelma voi olla toinen silloin, kun käydään pelkästään kahdenvälisiä neuvotteluja jonkin urheilutapahtuman järjestämisestä (kilpailukalenteriin merkitsemisestä), ja järjestämisoikeuden myöntävä taho syyllistyy kvalifioituun sopimuksentekotuottamukseen.

¹ Ks. asian tiimoilta esim. Heikki Halila, Miten tehokkaasti urheilun oikeusturvalautakunnassa saadaan oikeusturvaa? DL 1998 s. 11-13.

² Tekstistä ilmenevällä tavalla kuuluin asian ratkaiseen lautakunnan kokoonpanoon. En pidä itseäni tämän vuoksi esteellisenä käsittelemään kysymyksessä olevaa esteellisyytilannetta, mutta lukijan huomiota on syytä kiinnittää tausta-asetelmaan.

³ Ks. taustakysymyksistä Heikki Halila, Toimivaltajako yhdistyksissä (1993) s. 458 ss.

- 4 Ks. Risto Riitesuo, Yhdistyksen hallituksen kokousmenettely (1996) s. 109-110.
- 5 Ks. Riitesuo emt. s. 112 ss.
- 6 Ks. Riitesuo emt. s. 123-124.
- 7 Ks. Riitesuo emt. s.121-123.
- 8 Ks. Riitesuo emt. s. 125.
- 9 Ks. Heikki Halila, Toimivaltajako yhdistyksissä (1993) s. 630-632.
- 10 Apulaisjohtaja Kari-Pekka Helmisen 26.5.2000 antama tieto.
- 11 Ks. Göran Portin, Miltä oikeuden pitää näyttää? LM 1998 s. 1355-1361. Ks. ylikansallisista ja kansallisista linjauksista myös Leena Halila, Hallintolainkäyttömenettelyn oikeusturvatakeista (2000) s. 164 ss.
- 12 Ks. Heikki Halila, Toimivaltajako yhdistyksissä (1993) s. 167-168.
- 13 Ks. Heikki Halila - Lauri Tarasti, Yhdistysoikeus (1996) s. 369-371.
- 14 Ks. Heikki Halila, Toimivaltajako yhdistyksissä (1993) s. 458-523.
- 15 Ks. Heikki Halila, Toimivaltajako yhdistyksissä (1993) s. 484-494.
- 16 Ks. edellinen alaviite.
- 17 Ks. otsikoista Helsingin Sanomat 22.7.2000: "Etelä-Afrikka uskoo vielä MM-turnaukseen. Hakukomitea aikoo tavata FIFA:n edustajat" sekä Helsingin Sanomat 27.7.2000: "Etelä-Afrikka aikoo haastaa MM-päätöksen. Etelä-Afrikan liitto haluaa tapauksen välitystuomioistuimen tutkittavaksi."
- 18 Ks. analogisesti liittokokousedustajan stauksen johdosta Heikki Halila - Lauri Tarasti, Yhdistysoikeus (1996) s. 219.
- 19 Ks. Risto Riitesuo, Yhdistyksen hallituksen kokousmenettely (1996) s. 101-103 ja siellä mainitut viitteet. Asiasta on esitetty meillä poikkeaviakin käsityksiä, mutta pidän Riitesuon argumentointia vakuuttavana. Rekisteröity yhdistys ei ole viranomaisyksikkö, jonka jäsenet voitaisiin velvoittaa käyttämään äänioikeuttaan. Hallituksen jäsenen on YhdL 35 §:n mukai-

sesti yhdessä muiden kanssa hoidettava huolellisesti yhdistyksen asioita. Tämän kanssa ei ole välttämättä sopusoinnussa se, että asianomainen ei joko osallistu hallituksen kokouksiin tai pidättäytyy niissä päätöksenteosta. Tällainen menettely voi johtaa vahingonkorvausvastuuseen, mutta puheenjohtaja ei voi velvoittaa ketään olemaan äänestämättä tyhjää. Jäsenhän voi poistua paikalta ja näin äänestää jaloillaan, eivätkä puheenjohtajan valtuudet riitä tämän estämiseen.

²⁰ Ks. asiaa irtaimen kaupan tiedonantovelvollisuuden kannalta Eero Routamo - Jan Ramberg, Kauppalaian kommentaari (1997) s. 149 ss.

²¹ Urheilun arvokilpailuja haettaessa on tietysti mahdollista, että myös virkamiehiä lahjotaan. Myös niin voi käydä, että yksityisoikeudellisen yhteisön päätöksentekijöitä lahjottaessa syyllistytään vero-, väärennös- ym. rikoksiin. Ks. otsikoinnista Helsingin Sanomat 22.7.2000: "Salt Lake Cityn lahjusjupakassa kaksi syytettyä. Hakukomitean entisiä pomoja epäillään yli miljoonan dollarin lahjuksista". Ks. tuomarin lahjontaan liittyvistä piirteistä KKO:n tuoreen ratkaisun 2000:40 tiimoilla Pekka Viljanen, LM 2000 s. 613-620.

²² Ks. Lars Erik Taxell, Aktieägarens rättsskydd (1961) s. 51-54.

²³ Ks. Juhani Kyläkallio, Osakeyhtiön yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyydestä (1970) s. 31-34.

²⁴ Ks. Heikki Halila, Yhdistysoikeutta oikeuskäytännön valossa, LM 1987 s. 289-292.

²⁵ Ks. Heikki Halila - Lauri Tarasti, Yhdistysoikeus (1996) s. 361-362.

²⁶ Ks. Erkki Havansi, Panttioikeus osakkeeseen. Toinen osa (1981) s. 220-250, erityisesti s. 242-246.

²⁷ Ks. Juhani Kyläkallio, Osakeyhtiön yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyydestä (1970) s. 31-34.

²⁸ ks. esim. Juhani Kyläkallio - Olli Iiro - Kalle Kyläkallio, Osakeyhtiö (2000) s. 750 av 62.

²⁹ Ks. Heikki Halila - Lauri Tarasti, Yhdistysoikeus (1996) s. 362. Ks. kokoavasti yhteisöoikeudellisessa kirjallisuudessa vuoteen 1988 mennessä esitetyistä käsityksistä Tuula Ämmälä, Lainvastaisuuden merkityksestä siviilioikeudessa, Juhlajulkaisu Allan Huttunen 1928 - 5/11-1928, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julakisuja A. Juhlajulkaisut N:o 2 (1988) s. 290-298.

- ³⁰ Ks. erityisesti KKO t. 6.9.1965 n:o 1873 ja sen johdosta Erkki Havansi, Panttioikeus osakkeeseen. Toinen osa (1981) s. 249-250.
- ³¹ Ks. Heikki Halila, Yhdistysoikeutta oikeuskäytännön valossa, LM 1987 s. 289-292.
- ³² Ks. Heikki Halila, Toimivaltajako yhdistyksissä (1993) s. 207-212.
- ³³ Ks. esim. Tuula Ämmälä, Lainvastaisuuden merkityksestä siviilioikeudessa, Juhlajulkaisu Allan Huttunen 1928 - 5/11 - 1988, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisu A. Juhlajulkaisu N:o 2 (1988) s. 289-300 ja Tuula Ämmälä, Oikeustoimen hyvän tavan vastaisuudesta, Hyvän tavan vastaisuudesta, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisu B. Muut kokoomateokset N:o 2 (1993) s. 34-43.
- ³⁴ Ks. Erkki Havansi, Panttioikeus osakkeeseen. Toinen osa (1981) s. 250.
- ³⁵ Ks. Juhani Kyläkallio, Osakeyhtiön yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyydestä (1970) s. 32 ja 40-44. Kyseinen kanta perustuu vanhaan osakeyhtiölakiin, mutta se ilmentää yleistä yhteisöoikeudellista periaatetta. Ks. myös Heikki Halila - Lauri Tarasti, Yhdistysoikeus (1996) s. 351-352.
- ³⁶ Ks. Heikki Halila - Lauri Tarasti, Yhdistysoikeus (1996) s. 355-356, jossa on esillä se, millaisen pätemättömyyden aiheuttaa äänioikeuden epääminen tai kokouskutsun lähettämättä jättäminen.
- ³⁷ Ks. ratkaisun johdosta Mika Hemmon kommenttia julkaisussa Pekka Timonen (toim.) KKO:n ratkaisut kommentein 1999 I s. 374-377 ja siellä mainittua kirjallisuutta.
- ³⁸ Ks. esim. Erkki Aurejärvi, LM 1983 s. 1158-1159 ja Mika Hemmo, Sopimus ja delikti (1998) s. 198-217.

VT OLLI RAUSTE

URHEILUA KOSKEVIA OIKEUSTAPAUKSIA

Urheilu oikeuden yhdistyksen lehden numerossa 1/98 julkaistiin kooste urheilua koskevista tuomioistuinten ja viranomaisten ratkaisuksista.

Artikkelin julkaisemisen jälkeisenä runsaan kahden vuoden aikana on annettu joitakin uusia urheilua koskevia ratkaisuja.

Korkeimman oikeuden tuomioita

KKO 1998:122

Tuomioistuimen toimivalta – Yhdistys – Urheilu

Urheilija oli määrätty dopingin perusteella neljän vuoden kilpailukieltoon. Korkeimman oikeuden tuomiosta ilmenevillä perusteilla kysymys siitä, oliko urheilija syyllistynyt dopingiin, voitiin yhdistyslain ja urheiluliiton sääntöjen estämättä ottaa tuomioistuimessa ratkaistavaksi. Sitä vastoin kilpailukiellon pituus saattoi tulla tuomioistuimessa käsiteltäväksi vain yhdistyslaissa säädetyin edellytyksin. (Äänestyspäätös)

KKO 1998:132

Yksityishenkilön velkajärjestely – Velkajärjestelyn edellytykset

Velallinen oli toiminut ralliautoilua harjoittavan kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä. Yhtiö oli rahoittanut toimintansa pääosin sponsorisopimuksiin perustuvilla tuloilla. Korkeimman oikeuden tuomiossa lausutuilla perusteilla katsottiin, ettei yhtiön toimintaa voitu pitää enää harrastusluontoisena toimintana vaan sponsoriasiakassuhteisiin perustuvana liiketoimintana ja siten yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 7 luvussa tarkoitettuna elinkeinotoimintana. (Äänestyspäätös)

KKO 1998:143

Urheilu – Turvaamistoimi

Urheilijalle asetetun kilpailukiellon toimeenpanon kumoamista koskeva

turvaamistoimivaatimus tutkittiin ja hylättiin.

KKO 1999:85

Yhdistys – Takaus

A oli mennyt omavelkaiseen takaukseen B:n yhdistyksen erään jaoston toimintaa varten pankista omissa nimissään ottamasta luotosta. A, joka oli velvoitettu suorittamaan luotto pankille, haki maksamansa määrät yhdistykseltä. Kysymys yhdistyksen vastuusta.

KKO 2000:50

Työsopimus – Työsopimuksen lakkaaminen – Urheilu

Urheiluseura oli purkanut jalkapalloilijan määräaikaisen työsopimuksen työvelvoitteiden rikkomisen perusteella. Kun seura ei ollut antanut pelaajalle varoitusta, sillä ei katsottu olleen oikeutta työsopimuksen purkamiseen.

Kilpailuviraston päätöksiä

Päätös 1089/61/95, 4.3.1998

Tapaturmavakuutuksen sitominen urheilulisenssiin

Kilpailuvirasto oli saanut eri lajeja harrastavilta urheilijoilta tiedusteluja lajiliittojen pakollisista lisenssivakuutuksista. Urheilija ei saanut liitolta kilpailulisenssiä ilman tapaturmavakuutuksen ottamista liiton kanssa sopimuksen tehneestä vakuutusyhtiöstä.

Kilpailuvirasto totesi, että lajiliittoja voidaan pitää kilpailunrajoituslaissa tarkoitettuina elinkeinonharjoittajina niiden välittäessä lisenssivakuutuksia urheilijoille. Lajiliitoilla on yksinoikeus myydä urheilulisenssejä urheilijoille. Käytäntö, jolla vakuutus sidotaan pakollisena lisenssiin, täyttää kilpailuoikeudessa tarkoitetun sidonnan tunnusmerkit, koska kilpai-levat vakuutusyhtiöt estyvät tarjoamasta vaihtoehtoisia tapaturmavakuutuksia lisenssivakuutukseen sidotuille urheilijoille. Sitomalla vakuutuksen osaksi lisenssiä, liitot estävät urheilijoita kilpailuttamasta tapaturmavakuutuksia tarjoavia vakuutusyhtiöitä ja valitsemasta heille yksilöllisesti sopivimmat vakuutustuotteet. Pakollisen vakuutuksen sitominen urheilulisenssiin aiheuttaa kilpailunrajoituslaissa tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia.

Kilpailuviraston mukaan lajiliitto voi halutessaan edellyttää urheilijalta tapaturmavakuutuksen ottamista urheilulisenssin saamiseksi, mutta ei voi vaatia, että vakuutuksen on oltava lisenssiin sidottu, tietyistä yhtiöstä otettava lisenssivakuutus.

Kilpailuviraston ja lajiliittojen välisissä neuvotteluissa sovittiin, että liitot poistavat vuonna

1998 seuraavan vakuutuskauden alkaessa käytäntönsä, jossa lisenssivakuutus on ainoa mahdollinen urheilulisenssin saamisen edellytyksenä oleva vakuutus.

Päätös 221/68/98, 22.4.1999

Rauman kaupungin hallitsemien liikuntatilojen hinnoittelu

Yksityinen yritys oli pyytänyt selvittämään, rikkooko Rauman kaupunki kilpailunrajoituslakia tarjoamalla koulujen saleja liikuntakäyttöön kustannusvastaamattomaan hintaan, mikä vaikeutti yrityksen toimintaa liikuntatilojen vuokraajana.

Kilpailuvirasto totesi, että Rauman kaupungin hallitsemien liikuntatilojen vuokraaminen on liikuntalaissa edellytettyä lakisääteistä toimintaa. Liikuntatilojen vuokraamiseen ei liity kilpailunrajoituslain soveltamisedellytyksenä olevaa ansiotarkoitusta, koska toiminta rahoitetaan pääosin verovaroin ja vain osaksi pienillä käyttäjämaksuilla. Käyttäjämaksut ovat luonteeltaan hallinnollisia, joten liikuntapaikkatarjontaa ja sitä koskeva päätöksenteko ei tapahdu markkinaehtoisesti. Rauman kaupunkia ei siten voida pitää liikuntatilojen vuokrauksessa kilpailunrajoituslaissa tarkoitettuna elinkeinonharjoittajana. Kaupungin liikuntatilojen hinnoittelua ei sen vuoksi voitu arvioida kilpailunrajoituslain säännösten perusteella.

Päätös 929/61/99, 21.12.1999

Tarvikemyynti kilpailupaikalla

Autonosia myyvä yritys oli pyytänyt kilpailuvirastoa tutkimaan, syyllistykö autourheilun SM-kilpailun järjestänyt urheiluseura kilpailun rajoittamiseen antaessaan autonomien myynnin kilpailupaikalla yksinoikeudella toiselle yritykselle.

Kilpailuvirasto totesi, että urheilukilpailuja järjestävä seura voi yleensä oman taloudellisen etunsa nimissä päättää, kenet se valitsee yhteistyökumppanikseen. Jos sen sijaan valtakunnallinen lajiliitto aktiivisesti on aikaansaamassa kilpailua rajoittavia järjestelyjä, jotka vaikuttavat maanlaajuisesti, saattavat kilpailunrajoituslain vahingollisuuskriteerit täytyä. Sellaisessakin tapauksessa arviointiin kuitenkin vaikuttaa se, mitkä ovat myytävän tarvikkeen kokonaismarkkinat suhteessa myyntiin kilpailupaikoilla eli onko kilpailupaikkamyynnillä olennainen merkitys taloudellisen kilpailun toimivuuden kannalta.

Kilpailuvirasto ei katsonut aiheelliseksi ryhtyä tapauksessa enempiin toimenpiteisiin, koska SM-kilpailun järjestäjäseuran menettelyllä oli tässä tapauksessa vain vähäinen vaikutus taloudelliseen kilpailuun.

Päätös 278/61/2000, 20.6.2000

Suomen Ratsastajainliiton vakuutusikäntö

Ratsastaja pyysi selvittämään, onko hänen hankittava ns. Green Card, vaikka hänellä oli jo voimassa ratsastustapahtumat kattava itse hankittu yksilöllinen vakuutus.

Green Card on Suomen Ratsastajainliiton kehittämä eräänlainen ratsastuksen ajokortti. Green Card on tarkoitettu henkilöille, jotka ratsastavat säännöllisesti SRL:n jäsenenä olevissa ratsastuskouluissa, mutta jotka eivät halua itse liittyä jäseneksi SRL:n alaiseen ratsastusseuraan. SRL:n hyväksymissä ratsastuskouluissa säännöllisesti ratsastavilla henkilöillä pitää olla joko jonkin SRL:n seuran jäsenkortti tai Green Card. Kumpaankin näistä sisältyy SRL:n ottama ryhmätapaturmavakuutus, jonka arvo on 15 markkaa.

Suomessa on noin 600 ratsastuskoulua tai –tallia, joista 180 eli 30 % on SRL:n jäseniä. Liiton ulkopuolisissa kouluissa ei tarvita Green Cardia. Näissä kouluissa kunkin harrastajan yksityisesti ottama tapaturmavakuutus on riittävä.

Kilpailuvirasto totesi, että ratsastuskoulujen ja –tallien lukuisuus huomioon ottaen ratsastuksen harrastajilla on useita mahdollisuuksia valita mieleisensä koulu tai talli. SRL:n vakuutusikäytäntö saattaa ”pakollisuutensa” vuoksi rajoittaa jossain määrin kilpailua vakuutusalaalla, joskin vakuutusikäytännöllä ei ryhmätapaturmavakuutuksen vähäisen arvon vuoksi ole juuri taloudellista vaikutusta vakuutusalaan. Kilpailuvirasto ei katsonut aiheelliseksi ryhtyä asiassa enempään toimenpiteisiin.

TOIMINTAKERTOMUS 1999

Urheilu oikeuden yhdistyksen toiminta jatkui edelleen vilkkaana myös yhdistyksen kuudentena toimintavuotena.

Yhdistyksen hallitus kokoontui vuoden 1999 aikana viisi kertaa. Hallituksen muodostivat

Heikki Halila	puheenjohtaja
Kari-Pekka Tiitinen	varapuheenjohtaja
Arttu Mentula	jäsen
Mika Palmgren	jäsen
Juha Rantasila	jäsen
Hannu Rautiainen	jäsen
Hilkka Salmenkylä	jäsen
Olli Rauste	sihteeri

Yhdistyksen toiminnan rungon muodostivat edelleen jäsenkunnalle järjestetyt keskustelutilaisuudet. Näitä tilaisuuksia järjestettiin vuoden 1999 aikana viisi kertaa.

Yhdistyksen vuosikokouksen yhteydessä 18.3.1999 järjestettiin keskustelutilaisuus aiheesta "urheilutoiminnan yhtiöittäminen". Kevään toinen jäsentilaisuus järjestettiin 26.5.1999 Suomen Lakimiesliiton vieraana kolmesta yliopistollisiin opinnäytetöihin perustuneesta aiheesta "suljettu sarja jääkiekossa", "agenttitoiminta yksilöurheilussa" ja "joukkueurheilijan oikeusasema sponsorisopimuksissa".

Syksyn toiminta käynnistyi jäsentilaisuudella 6.10.1999 korkeimman hallinto-oikeuden vieraana aiheista "kuinka urheilun sisäinen oikeus toimii" sekä "urheiluseuran jaoston status KKO:n ratkaisun 1999:85 johdosta". Syksyn toiminnan huipentuma oli 25.10.1999 yhdessä Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n kanssa järjestetty iltapäiväseminaari, jonka aiheena oli juuri valmistunut urheilun työsuhdetyöryhmän mietintö. Yhdistyksen pikkujoulutilaisuuden yhteydessä 16.12.1999 Asianajotoimisto Veikko Palotie & Co Oy:n vieraana kuultiin alustukset aiheista "urheilijoiden lähdeverotus" sekä "urheilijarahastojen tarjoamat verosuunnittelumahdollisuudet".

Alustajina yhdistyksen tilaisuuksissa esiintyivät vuoden 1999 aikana johtaja Hannu Rautiainen, dosentti Heikki Halila, oikeustieteen ylioppilas Kirsi Kunnas, oikeustieteen ylioppilas Hannu Kalkas, oikeustieteen ylioppilas Katja Järvensalo, hallintoneuvos Lauri Tarasti, lainopin kandidaatti Risto Riitesuo, oikeustieteen lisensiaatti Markku O. Tunturi sekä toiminnanjohtaja Pekka Ilmivalta.

Yhdistyksen julkaisutoimintaan saatiin helmikuussa 1999 merkittävä lisä, kun Helsingissä lokakuussa 1998 järjestetyn suomalais-ruotsalaisen urheilu-oikeuden symposiumin alustuksista laadittu julkaisu valmistui. 134-sivuinen julkaisu jaettiin korvauksetta yhdistyksen jäsenkunnalle. Julkaisua myytiin myös yhdistyksen ulkopuolisille 100 markan kappalehintaan.

Yhdistyksen jäsenlehden toinen numero ilmestyi joulukuussa. Samalla lehti sai uuden nimen "Urheilu ja oikeus". Lehden päätoimittajana toimi edelleen Mika Palmgren. Lehti jaettiin yhdistyksen jäsenkunnan ohella myös Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n avainseurarenkaan jäsenille.

Yhdistyksen jäsenmäärä jatkoi toimintavuoden aikana kasvuaan. Merkittävänä syynä tähän lienee ollut Suomen Lakimiesliitossa pidetty jäsentilaisuus, jonka yhteydessä yhdistyksen toiminta sai julkisuutta Lakimiesuutisissa. Yhdistykseen liittyi vuoden 1999 aikana 16 uutta jäsentä. Vuoden 1999 päättyessä yhdistykseen kuului 94 jäsentä.

Yhdistyksen taloudellinen tilanne säilyi vuoden 1999 aikana vakaana. Yhdistyksen tulonmuodostuksen rungon muodostivat jäsenmaksutulot, myynti- ja ilmoitustulot yhdistyksen julkaisuista sekä opetusministeriöltä saatu valtionavustus. Yhdistyksen toiminnan taloudelliset tunnusluvut jäivät jonkin verran edellisvuotta alhaisemmiksi johtuen siitä, että vuonna 1999 yhdistys ei järjestänyt laajamittaista seminaaria kuten vuonna 1998. Yhdistyksen kokonaistulot vuodelta 1999 olivat 57.455 markkaa, josta ylijäämää kertyi 5.815 markkaa.

Vuosikokous päätti keväällä 1999 nostaa yhdistyksen jäsenmaksun 100 markasta 200 markkaan yhdistyksen lisääntyneeseen palvelutarjontaan perustuen. Jäsenmaksun korotus ei säikäyttänyt jäsenkuntaa, sillä 80 % yhdistyksen jäsenistä maksoi edelleen jäsenmaksunsa. Vuonna 1998 jäsenmaksunsa maksoi perintäkampanjan tuloksena 84 % jäsenkunnasta.

Tilikauden päättyessä yhdistyksellä oli rahavaroja 33.357 markkaa.

Yhdistyksen toiminta vilkastuneen edelleen vuoden 2000 aikana. Maaliskuussa järjestetään yhdistyksen jalkapalloaiheinen seminaarimatka Lontooseen. Lokakuussa merkittävä määrä yhdistyksen jäseniä osallistuneen Tukholmassa pohjoismaiseen urheilu-oikeuden symposiumiin, jonka järjestäminen sai alkunsa vuonna 1998 Helsingissä järjestetystä suomalais-ruotsalai-

sesta symposiumista. Yhdistyksen jäsenlehdestä julkaistaneen jälleen uusi numero. Yhdistyksen omien jäsentilaisuuksien järjestämistä jatkettaneen entiseen tapaan.

Helsingissä 24.2.2000

Urheiluoikeuden yhdistys ry:n hallitus

Heikki Halila

Kari-Pekka Tiitinen

Arttu Mentula

Mika Palmgren

Juha Rantasila

Hannu Rautiainen

Hilkka Salmenkylä

Olli Rauste (sihteeri)

Urheilun asialla.

*Asianajotoimisto Heikki Haapaniemi Oy
PL 232, 00101 Helsinki
Puh. (09) 177 613, telefax (09) 653 873
Email: heikki.haapaniemi@hhlaw.fi*

Palmgren & Wallenlind Oy LAKIASIAINTOIMISTO

- * *Valmentaja- ja pelaajasopimukset*
- * *Yhdistyksen säännöt*
- * *Kansainväliset urheilusopimukset*
- * *Urheilu ja verotus*
- * *Rangaistukset ja kilpailukielloasiat*
- * *Markkinointi- ja yhteistyösopimukset*
- * *Kilpailusäännöt*
- * *Urheilu ja työoikeudelliset lait*
- * *Dopingasiat*
- * *Siirtokorvaukset*

Turku , Aurakatu 22

Ajanvaraukset:

puhelin (02) 4690 444 telefax (02) 2350 107

Email: palmgren-wallenlind@co.inet.fi

SUOMALAINEN VOITTA AINA.

Suomalaisilla on ollut jo 60 vuotta mahdollista jännittää Veikkauksen pelien parissa ja kantaa samalla vastuuta kansallisen kulttuurimme hyvinvoinnista. Viime vuonna Veikkaus tuotti yli 2 miljardia markkaa. Siis yli 6 miljoonaa per päivä taiteelle, urheilulle, nuorisotyölle ja tieteelle. Ole ylpeä. Kiitos maamme menestyksestä kuuluu sinulle.

 VEIKKAUS
1940 - 2000